ETTERRETNINGSTJENESTEN

FOKUS 2022

Etterretningstjenestens vurdering av aktuelle sikkerhetsutfordringer

FOKUS FORSIDEKONKURRANSE

Til årets utgave av FOKUS ønsket vi å se hvordan kunstnere utenfor organisasjonen tolker tematikker som er aktuelle i vår årlige sikkerhetsvurdering. Vinneren av konkurransen er «*Space Opera V*» av Karl Bryhn. Kunstneren beskriver bidraget slik:

De siste par åra har jeg jobbet med malerier som tar utgangspunkt i output fra nevrale nettverk (GAN) som genererer abstrakte former ut i fra bildearkiv. Det genererte resultatet kan fremstå som overbevisende motiver blant annet hvis, i tillegg til antydende former og kontekst, bildeelementene har tilstrekkelig realistiske overflateegenskaper. Dette kan danne en slags pseudo-figurasjon som overbeviser og forvirrer samtidig, en verden som ved første øyekast virker forståelig men som hele tiden bikker mellom det man henledes til å se og det som faktisk befinner seg på lerretet. For meg havner effekten et sted i grenselandet mellom det å tolke uklare data som noe klart og definert, og å trekke mening ut av urelaterte ting. Tolkning av data er noe vi alle gjør hvert eneste øyeblikk av livene våre for å konstruere og navigere virkeligheten vi forholder oss til. Men stimuli tolkes subjektivt og vi forholder oss ikke nødvendigvis til samme tolkning selv om vi forsøker å enes om en overordnet delt virkelighetsforståelse.

Redaksjonen mener Bryhns verk får frem et stadig mer komplisert og omskiftelig verdensbilde preget av blant annet desinformasjon og rask teknologisk utvikling. «*Space Opera V*» er en spennende, abstrakt tilnærming til høyaktuelle tema som vil prege store sikkerhetspolitiske spørsmål også i 2022. Vi gratulerer Karl Bryhn med seieren.

Du kan se mer av Bryhns arbeid her:
www.instagram.com/karl_bryhn
www.facebook.com/BryhnArt

Design, layout og illustrasjon: *Etterretningstjenesten*

Forsideillustrasjon: *Karl Bryhn*

Foto via NTB: *AFP (Federico Parra, Jonathan Nackstrand, STR, Taiwan Defence Ministry); AP (Alexander Zemlianichenko, Eraldo Peres, Mark Schiefelbein, Maxar Technologies, Ng Han Guan, Pavel Golovkin, Planet Labs, Inc., Russian Defense Ministry Press Service); EPA (Christian Essler, Facundo Arrizabalaga, Stringer); New York Times (Carsten Snejbjerg, Victor J. Blue); Kyodo; Polaris (Mehdi Chebil); Reuters (EU Delegation Vienna, Sergei Karpukhin); Xinhua (Liu Dawei, Tang Ke, Michael Tewelde, Pang XInglei, Xie Huanchi).*

DIGITAL VERSJON:
FORSVARET.NO/FOKUS

Etterretningstjenestens rapport «Fokus» er én av tre offentlige trussel- og risikovurderinger som utgis i første kvartal hvert år. De øvrige gis ut av Politiets sikkerhetstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet.

ETTERRETNINGSTJENESTEN (E-tjenesten) er Norges utenlandsetterretningstjeneste. Tjenesten er underlagt forsvarssjefen, men arbeidet omfatter både sivile og militære problemstillinger. E-tjenestens hovedoppgaver er å varsle om ytre trusler mot Norge og prioriterte norske interesser, støtte Forsvaret og forsvarsallianser Norge deltar i, og understøtte politiske beslutningsprosesser med informasjon av spesiell interesse for norsk utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitikk. I den årlige trusselvurderingen «FOKUS» gir E-tjenesten sin analyse av status og forventet utvikling innenfor tematiske og geografiske områder som tjenesten vurderer som særlig relevant for norsk sikkerhet og nasjonale interesser.

POLITIETS SIKKERHETSTJENESTE (PST) er Norges nasjonale innenlands etterretnings- og sikkerhetstjeneste, underlagt justis- og beredskapsministeren. PST har som oppgave å forebygge og etterforske alvorlig kriminalitet mot nasjonens sikkerhet. Som ledd i dette skal tjenesten identifisere og vurdere trusler knyttet til etterretning, sabotasje, spredning av masseødeleggelsesvåpen, terror og ekstremisme. Vurderingene skal bidra i utformingen av politikk og støtte politiske beslutningsprosesser. PSTs årlige trusselvurdering er en del av tjenestens åpne samfunnskommunikasjon der det redegjøres for forventet utvikling i trusselbildet.

NASJONAL SIKKERHETSMYNDIGHET (NSM) er Norges fagmyndighet for forebyggende nasjonal sikkerhet. Direktoratet gir råd om og gjennomfører tilsyn og andre kontrollaktiviteter knyttet til sikring av informasjon, systemer, objekter og infrastruktur av nasjonal betydning. NSM har også et nasjonalt ansvar for å avdekke, varsle og koordinere håndtering av alvorlige IKT-angrep. «Risiko»-rapporten er NSMs årlige vurdering av risikobildet for nasjonal sikkerhet. I rapporten vurderer NSM hvordan sårbarheter i norske virksomheter og samfunnsfunksjoner påvirker risikobildet, i lys av trusselbildet slik det vurderes av Etterretningstjenesten og PST. Rapporten anbefaler også tiltak for å redusere risiko forbundet med sikkerhetstruende virksomhet.

Internasjonal terrorisme

Terrortrusselen mot Europa kommer i hovedsak fra personer og løse nettverk av sympatisører uten sterke bånd til internasjonale terrororganisasjoner.

Et sammensatt trusselbilde

Russland og Kina benytter alle statens virkemidler for å fremme sin internasjonale posisjon.

Russlands åpne maktbruk

Det moderniserte russiske forsvaret er den dimensjonerende militære trusselen mot Norges suverenitet, befolkning, territorium, sentrale samfunnsfunksjoner og infrastruktur.

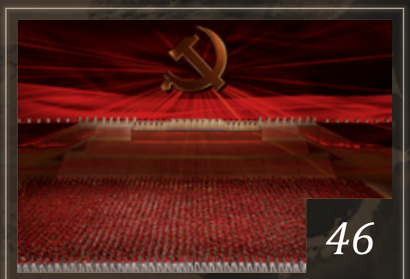

Xi Jinpings Kina

Kombinasjonen av selvsikkerhet og opplevelsen av å bli motarbeidet har gitt opphav til en mer offensiv utenriks-politikk og et mer konfliktfylt forhold til både USA og Vesten.

Regionale konflikter

Politisk uro og væpnet konflikt øker handlingsrommet til internasjonale terrororganisasjoner.

INNLEDNING

Fokus er Etterretningstjenestens årlige, åpne trusselvurdering. Den tar for seg utviklingstrekk vi mener er av sikkerhetsmessig betydning for Norge i året som kommer. Fokus 2022 er den tolvte i rekken. Jeg innledet fjorårets Fokus med å beskrive det store spennet i trusselbildet Norge står overfor. Truslene er sammensatte og sektorovergripende. Kombinasjonen av ulike virkemidler gjør trusselbildet utfordrende. Denne trenden fortsatte gjennom fjoråret.

Situasjonen ved inngangen til 2022 er unektelig alvorstung. Den spente situasjonen rundt Ukraina er foruroligende. Russisk styrkeoppbygging i og rundt landet har gjennom senhøsten og vinteren vært betydelig. Russiske utspill har vært tilsvarende harde. I skrivende stund er den diplomatiske dialogen med Russland i gang, men avstanden er stor og utfallet usikkert. Eventuelle krigshandlinger, om enn i motsatt hjørne av Europa, vil også få betydning for Norge og våre nærområder. Når Fokus 2022 går i trykken vet vi ikke utfallet av den alvorlige sikkerhetspolitiske krisen rundt Ukraina.

I 2021 fulgte Etterretningstjenesten, i tett samarbeid med de andre hemmelige tjenestene, nøye med på oppkjøringen til og gjennomføringen av stortingsvalget. Bakgrunnen var at vi i andre vestlige land hadde sett alvorlig valgpåvirkning fra fremmede stater. Det var derfor viktig for oss å prøve å avdekke eventuelle påvirkningsforsøk mot vårt valg. Vi fant heldigvis ingen slike forsøk. Det betyr ikke at det ikke kan skje i fremtiden, og det blir viktig for Etterretningstjenesten å videreutvikle evnen til å avsløre påvirkningsfremstøt mot demokratiet vårt i årene som kommer.

Etterretningstjenestens oppdrag er å varsle om eksterne trusler mot Norge og norske interesser. Det er altså ikke vår oppgave å se på alle de mulighetene som ligger i samarbeid med andre land. Vi er trusselorientert, det er vårt mandat. Jeg håper vi med Fokus 2022 kan bidra til det offentlige ordskiftet om norsk sikkerhetspolitikk. God lesing!

Viseadmiral Nils Andreas Stensønes
Sjef Etterretningstjenesten

Redaksjonen ble avsluttet 27. januar 2022

ET SAMMENSATT TRUSSELBILDE

Stormaktsrivaliseringen preger den sikkerhetspolitiske utviklingen. Russland og Kina beveger seg stadig mer i retning av sentralisert makt, og deres samfunnssystemer beveger seg videre bort fra vestlige liberale demokratier.

Begge land benytter alle statens virkemidler for å fremme sin internasjonale posisjon. Trusselbildet mot Norge og norske interesser er stadig mer sammensatt, og Russland og Kina er de fremste trusselaktørene.

ET SAMMENSATT TRUSSELBILDE

// FOKUS _ 2022
Etterretningstjenesten
ET SAMMENSATT TRUSSELBILDE
28122116092020

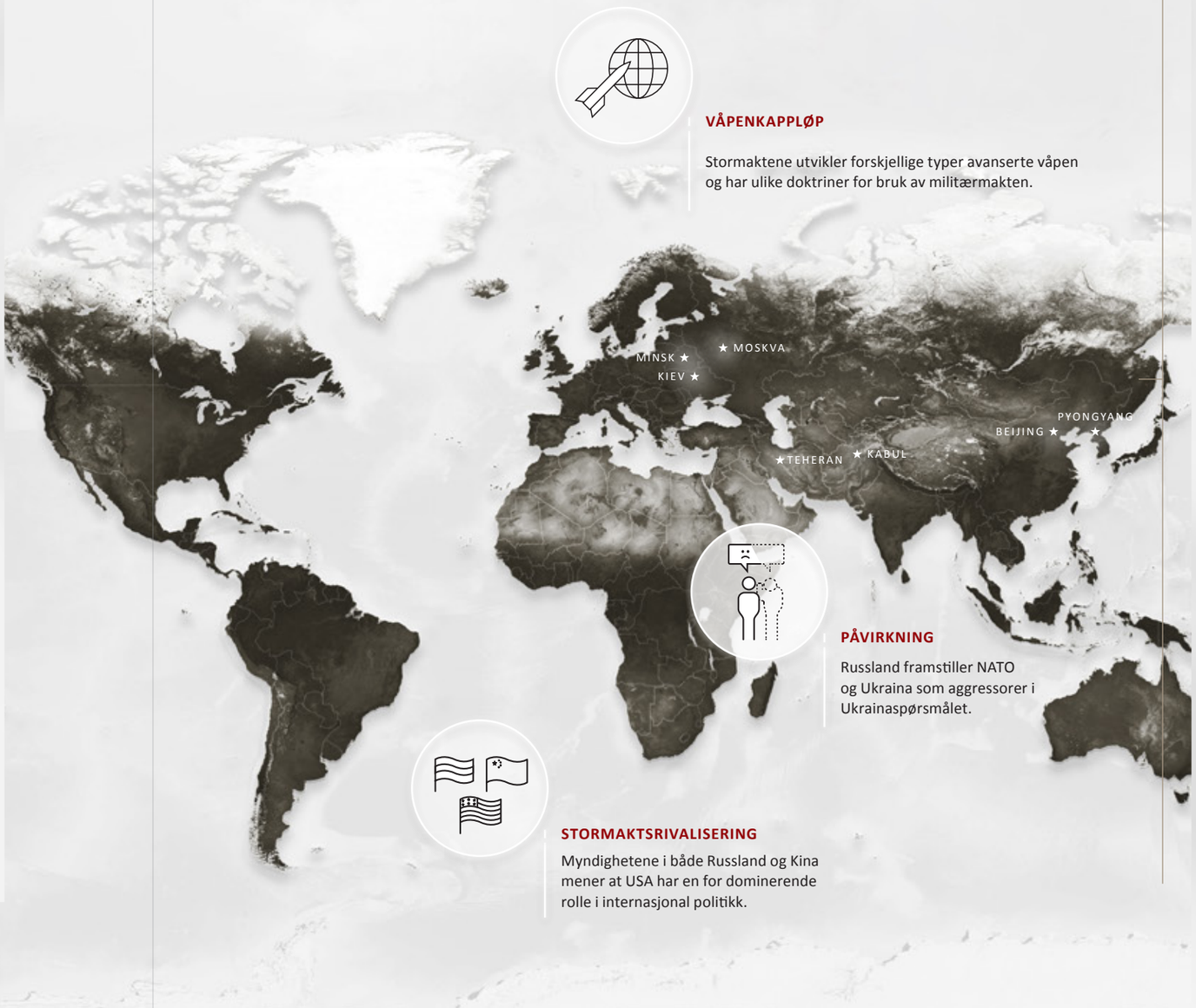

VÅPENKAPPLØP

Stormaktene utvikler forskjellige typer avanserte våpen og har ulike doktriner for bruk av militærmakten.

PÅVIRKNING

Russland framstiller NATO og Ukraina som aggressorer i Ukrainaspørsmålet.

STORMAKTSRIVALISERING

Myndighetene i både Russland og Kina mener at USA har en for dominerende rolle i internasjonal politikk.

Den sikkerhetspolitiske utviklingen og stormaktsrivaliseringen preges spesielt av forholdet mellom Kina og USA. Myndighetene i både Russland og Kina mener at USA har en for dominerende rolle i internasjonal politikk, og at deres globale ambisjoner så vel som indre anliggender utsettes for press fra USA og Vesten. Forholdet mellom Vesten og Russland er forverret siden Russlands annektering av Krim i 2014. Den pågående styrkeoppbyggingen rundt Ukraina og involveringen i Syria, Libya og Mali viser at Russland fortsatt bruker militærmakten aktivt. Kinas opptreden overfor Taiwan illustrerer at også Kina i økende grad er villig til å understøtte sin utenrikspolitikk med militære virkemidler.

« Når vestlig samhold viser svakhetstegn, våger Russland å bruke militær makt mer åpent, mens Kinas retorikk og påvirkningsaktivitet tiltar. »

Myndighetene i både Russland og Kina benytter alle statens virkemidler for å understøtte statens mål. Dette omfatter alt fra militært press og økonomiske virkemidler til etterretningsoperasjoner, handelsavtaler, teknologiutvikling og påvirkning – det vi omtaler som *sammensatt virkemiddelbruk*. Bruken av sammensatte virkemidler gjør det utfordrende å skille ulovlig og uønsket aktivitet fra legitim virksomhet. Effekten av andre virkemidler forsterkes av trusselen om militær makt. Den mer offensive tilnærmingen fører til høyere konfliktnivå i samhandlingen med andre stater, men både Moskva og Beijing er i større grad enn tidligere villig til å stå i disse konfliktene. Tilnærmingen er ment å utfordre Vestens verdifellesskap og alliansepolitikk. Når vestlig samhold viser svakhetstegn, våger Russland å bruke militær makt mer åpent, mens Kinas retorikk og påvirkningsaktivitet tiltar.

Den tiltakende stormaktsrivaliseringen fører til sterkere polarisering, hvor mindre stater, som Norge, stadig avkreves å ta stilling i internasjonale konfliktspørsmål. Dette kan legge press på både myndigheter og private selskap.

Den økende betydningen av Arktis

For stormaktene er Arktis av strategisk viktighet. Issmelting fører til økt ressurstilgang og nye handelsruter. Moskva oppfatter vestlig militær aktivitet i regionen som en trussel mot russiske interesser, og mener andre stater fremmer klimatiltak for å hindre russisk aktivitet. Norge anklages for å legge til rette for økt «militarisering» i nord. Samtidig fortsetter Russland å bygge ut sine militære baser og støttepunkter langs hele den arktiske kystlinjen. Like fullt viser russisk opptreden så langt at et Arktis med stabilitet og lav spenning er i russisk interesse. Russland har formannskapet i Arktisk råd til i år. Moskva vil bruke rollen til å fremstå som en ansvarlig, samarbeidsvillig aktør i regionen og promotere seg som den viktigste arktisaktøren.

Kinas målsetting i Arktis er knyttet til stormaktsambisjoner, ressurstilgang, handelsruter og klimaendringer. Selv om Beijing søker tettere arktisk samarbeid med Russland, tar kinesiske myndigheter hensyn til regionens betydning for Russland, og utviser tilbakeholdenhet. Kina har til gode å operere militært i Arktis, men jobber med å styrke forutsetningene både for militær og sivil tilstedeværelse. Kinas kapasitet og handlingsrom vil øke, men langsomt og gradvis.

ET SAMMENSATT TRUSSELBILDE

Kinas president Xi Jinping og Russlands president Vladimir Putin under BRICS-toppmøtet i Brasil, 14. november 2019.

ET SAMMENSATT TRUSSELBILDE

« Med det forsterkede nærværet har Russland økt sitt militære handlingsrom betraktelig. »

Bilde: Russisk militærmateriell står oppstilt i Voronezj, 190 kilometer fra den ukrainske grensen. Siden høsten 2021 har Russland samlet store styrker rundt Ukraina.

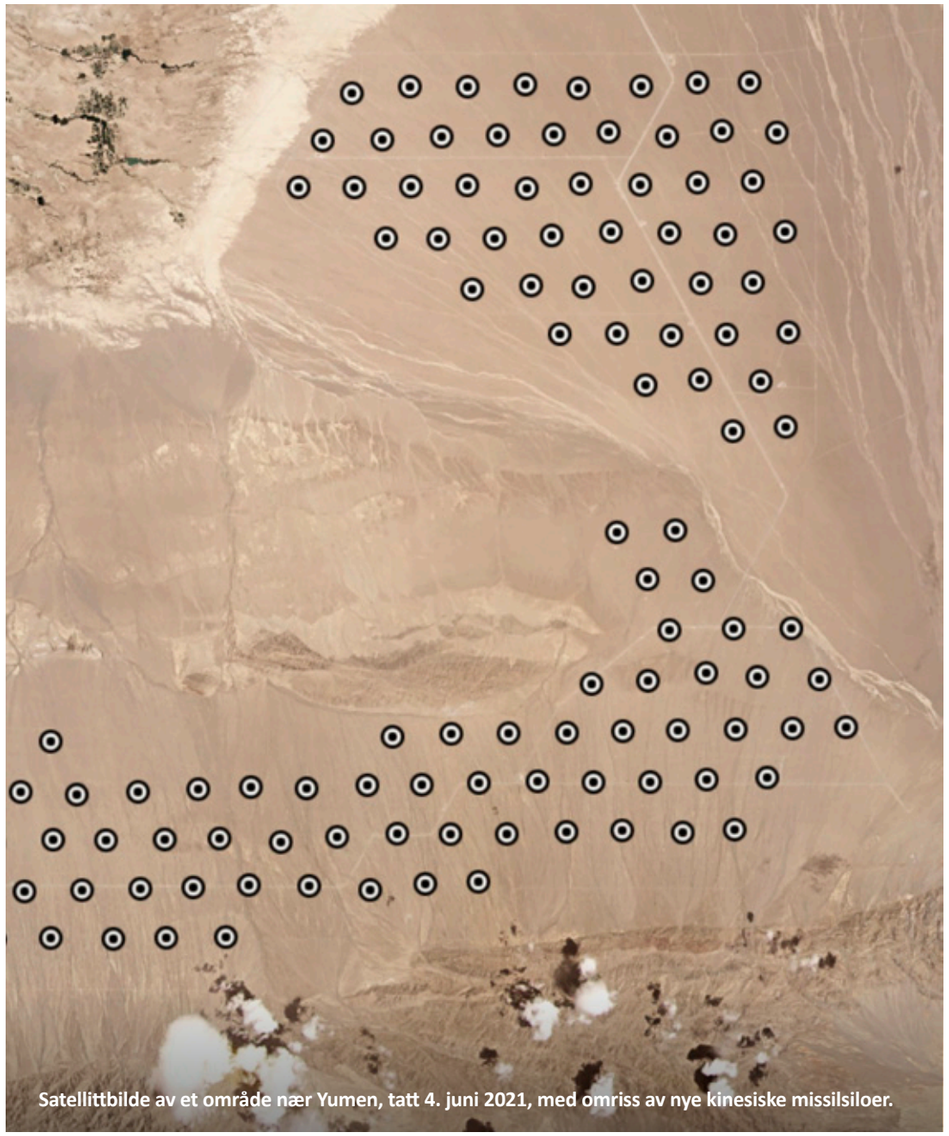

Satellittbilde av et område nær Yumen, tatt 4. juni 2021, med omriss av nye kinesiske missilsiloer.

Moskva og Beijing er i større grad villige til å stå i konflikter med Vesten

Stormakter utvikler nye våpensystemer som ikke inngår i eksisterende avtaleverk

Russland hevder Norge legger til rette for økt "militarisering" i nord

Våpenkappløp og manglende rustningskontroll

Et tiltakende våpenkappløp er et tydelig utslag av stormaktsrivaliseringen. Stormaktene utvikler forskjellige typer avanserte våpen. Også doktrinene for bruk av militærmakten er ulike. Det vil være utfordrende å etablere en arkitektur for rustningskontroll som omfatter alle de ulike våpensystemene og alle relevante aktører. Hverken ikke-strategiske kjernevåpen eller nye kjernevåpen er omfattet i de gjeldende rustningskontrollavtalene. Det samme gjelder våpen i det ytre rom. Både Russland og Kina holder fast ved at amerikanske konvensjonelle kapasiteter svekker deres kjernefysiske gjengjeldelsesevne.

Russland har over tusen ikke-strategiske kjernefysiske stridshoder og fortsetter å utvikle nye ikke-strategiske kjernevåpen. Disse våpnene er sentrale for Russlands avskrekkingsevne, og en avtale som medfører begrensninger er lite sannsynlig uten at Vestens missilforsvar også blir regulert. I 2019 utplasserte Russland for første gang en ny type avanserte stridshoder, såkalte hypersoniske glidefarkoster (HGV), på to interkontinentale missiler. Videre fortsetter Russland å utvikle luftleverte ballistiske missiler så vel som undervannsdroner og kryssermissiler med kjernefysisk framdrift.

Kina har så langt ikke vært delaktig i samtaler om rustningskontroll. Kjernevåpendoktrinen er basert på minimumsavskrekking, men Beijing kan endre doktrinen på sikt. Landet har om lag 300 kjernefysiske stridshoder, et betydelig mindre arsenal enn USA og Russland. Nye strategiske kapasiteter, som bakkebaserte og ubåtbaserte interkontinentale missiler, er under utvikling, og den silobaserte styrken av interkontinentale ballistiske missiler (ICBM) vil øke. Dette vil kunne innebære at antallet kinesiske kjernefysiske stridshoder mer enn dobles fram mot 2030.

> « **Det vil være utfordrende å etablere en arkitektur for rustningskontroll som omfatter alle de ulike våpensystemene og alle relevante aktører. »**

Kina besitter også et stort arsenal avanserte mellomdistanse ballistiske missiler. Noen av disse er utrustet med kjernefysiske stridshoder beregnet på regional avskrekking. Et eksempel er det langtrekkende presisjonsvåpenet *DF-26*. Det er ventet at

Nord-Koreas leder Kim Jong-un i samtale foran det nye *Hwasong-17*-missilet på en nord-koreansk militærmesse i oktober 2021.

flere slike missiler blir innlemmet i rakettstyrkene de nærmeste årene. Det er lite sannsynlig at landet er villig til å inngå kjernevåpenavtaler som begrenser den regionale militære evnen. Kina har et omfattende utviklingsprogram for HGV-er og utvikler luftleverte ballistiske missiler til tunge bombefly.

Iran har gradvis trappet opp atomprogrammet siden 2019. Landet kan på få måneder anrike nok våpenuran til et kjernefysisk stridshode, men det vil ta lenger tid å utvikle og produsere selve stridshodet og å integrere det med et ballistisk missil. Irans missilprogram dekkes ikke av atomavtalen, og landet har en rekke missiler egnet for levering av kjernefysiske stridshoder.

Nord-Korea har aktive program for både kjernevåpen og missiler. I 2021 var det tegn på produksjon av både uran og plutonium til bruk i kjernevåpen. Pyongyang har avstått fra å teste langtrekkende missiler og kjernevåpen siden 2017 for å holde døren åpen for samtaler om sanksjonslettelse, men har store ambisjoner for missilprogrammet.

Kampen om teknologi, kunnskap og eierskap

Teknologisk innovasjon i sivil, kommersiell sektor utnyttes i økende grad militært. Næringsvirksomhet i Russland og Kina knyttes tettere til stats- og samfunnssikkerhet, og investeringer i kompetansebedrifter, kontrakter i kritisk infrastruktur og innpass i leverandørkjeder utnyttes for å nå sikkerhetspolitiske mål. Investeringer i, og utbygging av, digital infrastruktur kan gi tilgang til kommunikasjons- og styringssystemer som kan benyttes til etterretning og påvirkning. Kartlegging av sårbarhet kan legge til rette for nektelsesoperasjoner i tilspissede situasjoner. Manipulering av forsyningskjeder eller struping av tilgang til viktige varer kan utnyttes til påvirkning og press.

« Kina, Russland og Iran søker å forbedre sin egen produksjonskapasitet for å gjøre seg mindre avhengig av vestlige leverandører av avanserte industri- og teknologiprodukter. »

Kina, Russland og Iran søker å forbedre sin egen produksjonskapasitet for å gjøre seg mindre avhengig av vestlige leverandører av avanserte industri- og teknologiprodukter. Det innebærer at de trenger kunnskap og produksjonskompetanse. Alle tre land bruker samarbeid med næringsaktører og akademia for å tilegne seg teknologi og kompetanse med militære bruksområder. Kina og Russland har svært ulik kjøpekraft. Kinas økonomiske makt har muliggjort høy investeringsrate i utlandet. I flere tilfeller har myndighetstilknyttede selskap benyttet seg av fond og tredjepart i andre jurisdiksjoner for å skjule eierskap. Russland sikter seg inn på områder der de har strategiske behov. For Norge betyr det at høyteknologi i maritim sektor er spesielt utsatt.

Aktørene benytter komplekse metoder for å skjule sluttbruker, og viser tilpasningsdyktighet i omgåelse av eksportkontroll og eierskapsundersøkelser. Tette koblinger mellom statlige og private aktører gjør dette mulig. I takt med strengere kontrolltiltak i vestlige land, vil trusselaktører benytte stadig mer kompliserte anskaffelsesmetoder og selskapsstrukturer. Kinas nye sikkerhetslover styrker sikkerhets- og etterretningstjenestenes mandat, slik at kinesiske selskap, akademiske institusjoner og andre aktører lettere kan

ET SAMMENSATT TRUSSELBILDE

« Stormaktsrivaliseringen preger den sikkerhetspolitiske utviklingen. »

Bilde: Russlands og USAs statsledere avbildet på matrjosjkadukker i en suvenirbutikk i Moskva, 6. desember 2021.

Informasjonsboks #01
» Definisjon

Bilde: Jonas Parello-Plesner har tjenestegjort ved det danske utenriksministeriet, og har forfalt pressen at han i 2011 ble forsøkt rekruttert av kinesiske agenter som tok kontakt gjennom LinkedIn.

Definisjon: Etterretning

I Etterretningstjenestens trusselvurderinger forstås «*etterretning*» både som aktiviteten, og som resultatet av statlig sanksjonert innhenting, analyse og vurdering av data og informasjon, åpent eller fordekt, med mål om å gi fortrinn i beslutningsprosesser.

benyttes av tjenestene til etterretningsaktivitet utenfor Kinas grenser. Takten på forsøk fra aktører på å anskaffe teknologi fra norske virksomheter er høy og vedvarende. Maritim teknologi er spesielt etterspurt. Et eksempel er russiske *Transmashholdings* forsøk på å kjøpe *Bergen Engines* i 2021. Et salg av bedriften kunne om få år ført til bedre framdriftssystemer i russiske militære fartøy.

Bred, pågående etterretningsaktivitet

Ekspertisen og det teknologiske handlingsrommet til Russlands og Kinas etterretnings- og sikkerhetstjenester vokser og brukes aktivt. Dette er spesielt tydelig i det digitale rom. En rekke offentlige og private virksomheter har vært gjenstand for nettverksoperasjoner det siste året. I all hovedsak er det etterretningsaktivitet i form av kartlegging og innhenting som preger trusselbildet mot norske aktører i det digitale rom.

Helsesektoren er et utsatt område for å hente ut store datamengder. Covid-19-pandemien er storpolitikk, og konkurransen om vaksineutvikling er ikke over. Myndigheter i flere land har uttalt at de har opplevd forsøk på tyveri av informasjon om vaksinearbeid.

Innpass i digitale styringssystemer er svært verdifullt. Det gir anledning til å øve press i en tilspisset situasjon og i ytterste konsekvens sette kritiske, nasjonale funksjoner ut av spill. Til tross for at myndighetene i Norge og andre land offentlig har attribuert nettverksoperasjoner, har aktørene fortsatt med synlige og støyende operasjoner som er enkle å oppdage. Denne typen operasjoner gjennomføres med relativt enkle virkemidler og er en kosteffektiv måte for etterretnings- og sikkerhetstjenester å tilegne seg informasjon på. Men statlige aktører er også svært kapable; de gjennomfører teknisk avanserte og godt skjulte operasjoner når de ser seg tjent med det. I andre tilfeller benytter de kontraktører, blant annet for å skjule tilknytning til staten.

Norge er et attraktivt mål for russisk og kinesisk etterretning blant annet fordi vi er et NATO-land med utstrakt samarbeid med USA og fordi norsk forskning, teknologiutvikling og næringsliv er ledende på områder Russland og Kina selv forsøker å utvikle. Norges Arktis-politikk og posisjoner i FNs sikkerhetsråd gjør oss også til et attraktivt etterretningsmål.

Summen av hendelser det siste året illustrerer hvordan andre stater søker å få innsikt i norske aktørers holdninger, uttalelser og mulige politiske og strategiske beslutninger. Slik informasjon kan også benyttes til å påvirke politiske prosesser, organisasjoner, kommersielle selskap og enkeltpersoner gjennom informasjonsoperasjoner, pressmidler eller uoffisielle sanksjoner.

« Summen av hendelser det siste året illustrerer hvordan andre stater søker å få innsikt i norske aktørers holdninger, uttalelser og mulige politiske og strategiske beslutninger. »

Høsten 2020 ble Stortingets IT-systemer kompromittert i en global kampanje. Aktiviteten besto av pålogging i virksomhetenes e-postsystem ved hjelp av passordgjetting i stort omfang. Kompromitteringen ble i oktober 2020 offentlig attribuert til Russland av norske myndigheter. I løpet av tre uker i februar–mars 2021 ble Stortinget igjen rammet av to nettverksoperasjoner. I den første ble informasjon fra e-postkontoen til en bestemt stortingsrepresentant

Overrekkelse av kinesiske covid-19-vaksiner på flyplassen i Addis Abeba, 24. oktober 2021. Kina har så langt donert 7 millioner doser til Etiopia. Kinesiske myndigheter har søkt å så tvil om virusets opprinnelse og samtidig høste anerkjennelse for håndtering av pandemien.

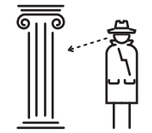

Kina har intensivert etterretningsinnhentingen mot vestlige politiske mål

Maritim teknologi fra Norge er svært ettertraktet

Innpass i styringssystemer kan brukes til å sette kritiske funksjoner ut av spill

hentet ut, i det som framstår som en målrettet operasjon. Operasjonen synliggjorde vilje til å benytte betydelige ressurser for å innhente informasjon – denne gangen ved å utnytte nulldagssårbarheter – mot en enkeltpolitiker. Kombinasjonen av ressursbruk og målrettethet tyder på at norske politikere kan være prioriterte mål for etterretningsoperasjoner. I den andre operasjonen utnyttet trusselaktøren nulldagssårbarheter for å skaffe seg tilgang til Stortingets e-postserver. Norske myndigheter attribuerte offentlig Kina som aktøren for operasjonen.

« Russland og Kina har over tid vist vilje og evne til innblanding i politiske prosesser i vestlige land. »

Kina har intensivert etterretningsinnhentingen mot vestlige politiske mål. Myndighetsorgan og andre virksomheter involvert i spørsmål som berører kinesiske interesser er prioriterte etterretningsmål. Det siste året har vi sett at Kina viser økende interesse for innsyn i norske politiske beslutningsprosesser, og at landet kan gjennomføre sofistikerte, målrettede operasjoner for å skaffe slik informasjon.

Påvirkning av politiske beslutninger og det offentlige ordskiftet

Fremmede stater gjennomfører påvirkningsaktivitet for å endre det offentlige ordskiftet, holdninger, beslutninger eller utfall i andre stater eller i multilaterale organisasjoner. Påvirkningsaktivitet går utenpå legitim diplomatisk virksomhet og meningsutveksling, og kan skje åpent så vel som fordekt.

Russland og Kina har over tid vist vilje og evne til innblanding i politiske prosesser i vestlige land. Russiske medier har forsterket eksisterende konspirasjonsteorier om biologisk krigføring og covid-vaksiner. De siste månedene har Russland søkt å påvirke meningsdannelsen i Vesten ved å framstille NATO og Ukraina som aggressorer i Ukraina-spørsmålet. Kinesiske myndigheter har søkt å så tvil om covid-virusets opprinnelse og samtidig høste anerkjennelse for håndteringen på hjemmebane. Kina legger store ressurser i å hindre kritikk av sin politikk på Taiwan, Hong Kong og Xinjiang. Statstilknyttede aktører har opprettet titusenvis av falske kontoer på sosiale medier for å fremme propaganda.

Det ble ikke avdekket forsøk på påvirkning mot stortings- og sametingsvalget i 2021. Det er likevel en

Informasjonsboks #02
» Fakta

Bilde: Fra atomforhandlingene med Iran i Wien, 3. desember 2021. Fremdeles gjenstår det vanskelige avklaringer.

Irans atom- og missilprogram

Atomprogrammet er Irans viktigste forhandlingskort for å oppnå sanksjonslettelser. Dersom atomforhandlingene mislykkes, kan det utløse en beslutning om produksjon av kjernevåpen.

Siden 2019 har Iran gradvis trappet opp atomprogrammet. Dette var et svar på at USA trakk seg fra atomavtalen og gjeninnførte sanksjoner i 2018. Iran har økt anrikningskapasiteten, økt anrikningsgraden og opparbeidet store mengder anriket uran. Selv om det er lite sannsynlig at Iran søker å ferdigstille et kjernevåpen i dag, kan de på få måneder anrike nok våpenuran til et kjernefysisk stridshode. Det vil ta lenger tid å utvikle og produsere selve stridshodet og å integrere det i et ballistisk missil. Irans missilprogram dekkes ikke av atomavtalen, og landet har en rekke missiler egnet for levering av kjernefysiske stridshoder. Disse kan nå hele Midtøsten og store deler av Europa. For å true USAs fastland trenger Iran et interkontinentalt ballistisk missil. Utvikling av et slikt system krever en rekke testoppskytinger, men mye av utviklingen kan gjøres under dekke av Irans romprogram.

del av normalbildet at aktører med tilknytning til Russland sprer desinformasjon og et selektivt nyhetsbilde om Norge på sosiale medier og nettsider. Påvirkningsaktiviteten er liten i omfang og først og fremst rettet mot norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk, med mål om å svekke oppslutningen om Norges NATO-medlemskap og det militære samarbeidet med USA.

De senere årene har Kina vist større vilje til å ta i bruk uformelle og fornektbare import- og eksport restriksjoner for å beskytte sitt omdømme og å presse land, selskap og individer til å avstå fra Kina-kritikk. Eksempler er reaksjonene mot Australia etter at landet krevde en uavhengig gransking av opphavet til covid-19, mot Canada etter arrestasjonen av Huawei-lederen Meng Wanzhou og mot Litauen etter at landet opprettet et representasjonskontor for Taiwan i Vilnius.

Atomavtalen sentral for utviklingen i Midtøsten

Stater som tidligere har støttet seg til amerikanske sikkerhetsgarantier må ta større ansvar for egen sikkerhet. Saudi-Arabia og Iran har i 2021 gjennomført samtaler. Flere arabiske stater søker å normalisere forholdet til Assad-regimet i Syria, og Tyrkia tilnærmer seg tradisjonelle rivaler som Egypt, De forente arabiske emirater og Saudi-Arabia. Flere stridsspørsmål står like fullt i veien for full normalisering mellom de regionale maktene. Sentralt står forhandlingene om atomavtale med Iran. Utfallet vil ha konsekvenser for sikkerhetsutviklingen i det meste av Midtøsten.

I Irak vil politisk handlingslammelse gi grobunn for omfattende sosial uro også i 2022. ISIL utgjør en sikkerhetstrussel, men truer ikke statsstabiliteten. I Syria forverres den økonomiske og humanitære krisen i landet, og Russland jobber for å normalisere forholdet mellom Damaskus og regionale stater. Få ser noe realistisk alternativ til Assad.

Politisk uro og væpnet konflikt i Midtøsten og Afrika øker handlingsrommet til internasjonale terrororganisasjoner. Også Afghanistan er i en prekær situasjon, med en humanitær krise nært forestående. ISIL Khorasan vil søke å destabilisere landet, og forblir den viktigste trusselaktøren mot regjeringen og lokalbefolkningen. USAs nedtrapping i Midtøsten og Afrika gir Russland og Kina større handlingsrom i regionene.

Stort handlingsrom for militser og militante islamister i Libya og Sahel

Det er lite sannsynlig at Libya vil lykkes i statsbyggingsprosjektet. Militser og kriminelle aktører vil fortsette å ha betydelig handlingsrom, men militante islamister har ingen sentral posisjon i landet.

Så lenge Mali står uten en legitim regjering, vil nasjonale stabiliseringsprosesser stoppe opp og sikkerhetssituasjonen forverres videre. Internasjonale terrorgrupper får stadig større handlingsrom i Sahel.

Sterke europeiske terrornettverk

Terrortrusselen mot Norge, både fra ekstrem islamisme og høyreekstremisme, kommer i hovedsak fra personer og løse nettverk av sympatisører uten sterke bånd til internasjonale terrororganisasjoner. Det meste av aktiviteten i de europeiske nettverkene

Talibansk sikkerhetspoliti på patrulje i Jalalabad, Afghanistan, 20. oktober 2021.

Utfallet av Irans atomavtale vil ha konsekvenser for sikkerhets-utviklingen i Midtøsten

USAs nedtrapping i regioner gir Russland og Kina større handlingsrom

Terrortrusselen mot Norge knyttes i hovedsak til personer uten sterke bånd til internasjonale nettverk

er knyttet til radikalisering, finansiering og andre typer støttevirksomhet. Dersom det oppstår hendelser som oppfattes å krenke islam eller muslimer, kan angrepsaktiviteten blusse opp raskt.

Vestens uttrekk fra Afghanistan og USAs avtakende engasjement i Midtøsten og Afrika gir terrorgrupper i disse områdene økt spillerom. Videre vil skillet mellom internasjonale terrororganisasjoner, lokale opprørsgrupper og politiske aktører noen steder bli mer flytende og uklart.

Høyreekstreme miljøer blir mer transnasjonale og forenes om antiliberalt og antidemokratisk tankegods. Dagsaktuelle saker som innvandring og klimakrisen brukes til rekruttering og mobilisering. Overlapp mellom høyreekstremisme og antistatlig tankegods vedvarer: Høyreekstreme finner sammen med vaksinemotstandere og antistatlige aktører i konspirasjonsteorier.

« Høyreekstreme miljøer blir mer transnasjonale og forenes om antiliberalt og antidemokratisk tankegods. »

** NULLDAGSSÅRBARHETER **

Dataprogram og oppdateringer inneholder tidvis feil som gir sårbarheter. En sårbarhet som er oppdaget og som ikke er utbedret gjennom en programvareoppdatering kalles en nulldagssårbarhet. Nulldagssårbarheter er en kamp mot tiden, både for dem som skal beskytte norske interesser og for dem som søker å utnytte sikkerhetshullene for å skaffe seg tilgang til systemer. Offentliggjøring av en programvareoppdatering som skal lukke den aktuelle sårbarheten bidrar samtidig til at problemet blir kjent.

Hendelsene som rammet Stortinget i 2021 var del av en global utnyttelse av nulldagssårbarheter i Microsoft Exchange. Microsoft publiserte programvareoppdateringer 2. mars, men det ble observert storstilt utnyttelse av sårbarhetene også i etterkant, både fra statlige og kriminelle aktører.

NETTVERKSOPERASJONER

** BRUTE-FORCE **

Brute-force-angrep går ut på å oppnå adgang til et system ved å teste et stort antall passord. Passord kan bestå av lange kombinasjoner av tall, bokstaver og spesialtegn. Trusselaktører benytter automatiseringsverktøy som forsøker et svært stort antall passord hvert sekund. Jo lengre et passord er, jo mer tid vil et verktøy bruke på å gjette det.

En variant av brute-force er å forsøke det samme passordet mot et stort antall kjente brukernavn. Mot slike kompromitteringsforsøk blir ikke systemene sikrere enn det dårligste passordet.

RUSSLANDS ÅPNE MAKTBRUK

Russland framferd preges av åpen maktbruk for å fremme myndighetenes interesser, både på den internasjonale arenaen og internt i Russland.

Russland har over lengre tid vist at landet både kan og vil bruke militærmakten for å oppnå politiske målsettinger – også når det kan føre til konflikt med Vesten. Konflikten i Ukraina er en klar illustrasjon på dette.

Det moderniserte russiske forsvaret er den dimensjonerende militære trusselen mot Norges suverenitet, befolkning, territorium, sentrale samfunnsfunksjoner og infrastruktur. Russisk militærmakt er innrettet for å operere i hele konfliktspekteret, fra fred til krise og krig. Russland søker å bli mindre avhengig av det internasjonale systemet. To av tiltakene er å utvikle egen teknologi og å redusere avhengigheten av import. I utenriks- og innenrikspolitikken innebærer det å ikke bøye av for kritikk av forholdene for russiske opposisjonelle. I tillegg fremmer Russland sin politikk i FNs sikkerhetsråd og opprettholder sitt prinsipp om ikke-innblanding i andre staters indre anliggender.

Moskva vil fortsette å bruke fordekte virkemidler, som informasjonsoperasjoner, for å svekke vestlig samhold og så intern splid i enkelte land. Målet er å svekke stater og aktører som betraktes som motstandere eller å øke støtten til grupperinger med et positivt syn på Russland. Internt i Russland sikrer myndighetene kontroll gjennom åpen maktbruk og undertrykking. Frykt for intern ustabilitet vil prege utformingen av russisk politikk fram mot presidentvalget våren 2024. Myndighetene vil benytte kraftig retorikk som svar på påståtte vestlige påvirkningsforsøk og for å tegne et fiendebilde av Vesten blant russere.

Myndighetene tar grep for å sikre sin posisjon

Tiltak for å kontrollere opposisjon og sivilsamfunn vedvarer. Betydelige innstramminger i ytringsfrihet, organisasjonsfrihet og internettbruk ble innført før valget til Statsdumaen i 2021. Ytterligere tiltak er ventet i perioden fram mot presidentvalget. Moskva har som ambisjon å hindre en ny opposisjon i å etablere seg. Aleksej Navalnyj forblir fengslet, og andre ledende opposisjonspolitikere vil ha utfordringer med å nå fram med budskap fra eksil. Flere uavhengige medier er stemplet som «*fremmede agenter*», noe som vanskeliggjør videre drift.

« Moskva har som ambisjon å hindre en ny opposisjon i å etablere seg. »

Valget til statsdumaen i 2021, som var manipulert, befestet riktignok myndighetenes posisjon. Men valg er i ferd med å miste sin effekt som virkemiddel for å sikre deres legitimitet. Myndighetene må ta nye grep for å bevare et minimum av støtte i befolkningen. Enkelte utskiftinger i sentrale posisjoner kan ventes før langspurten mot presidentvalget starter. Målet er å gi inntrykk av fornyelse. Den styrende eliten ser seg likevel ikke tjent med å gjennomføre reformer. Russland kan heller ikke vente større økonomisk vekst i årene som kommer. Færre ressurser å fordele både til eliten og befolkningen peker mot økt ustabilitet på lengre sikt. Det blir neppe avklart i 2022 om president Putin vil stille til gjenvalg i 2024 eller gi plassen til en eventuell arvtaker. Nettopp ved å holde alle muligheter åpne, sikrer Putin at eliten ikke posisjonerer seg for tidlig for en maktovertakelse.

Opprettholdelse av press mot Ukraina

Moskvas evne til å påvirke ukrainsk politikkutforming og opinion gjennom ikke-militære virkemidler har blitt svekket siden 2014. Moskva vil søke

Russisk ordenspoliti under en demonstrasjon til støtte for opposisjonspolitikeren Aleksej Navalnyj i Moskva, 31. januar 2021.

Russiske tropper gjennomførte store landgangsøvelser på Krimhalvøya i april 2021.

Russland har som mål å bli mindre avhengig av det internasjonale systemet

Intern kontroll sikres med åpen maktbruk

Langtrekkende missiler er ment å utgjøre en direkte trussel for Norge og NATO

å snu denne trenden. Russiske myndigheter ser seg ikke tjent med en løsning på konflikten i Øst-Ukraina med mindre den ivaretar Russlands mål om å holde Ukraina utenfor NATO, EU, og Vesten. I tillegg søker Russland å styrke sin tilstedeværelse på Krim, få internasjonal anerkjennelse av annekteringen og oppnå sanksjonslettelser.

Våren 2021 gjennomførte russiske styrker større troppeforflytninger til Vest-Russland og Krimhalvøya. På Krimhalvøya var det stor russisk militær aktivitet i samme periode, og russiske avdelinger og tungt materiell har blitt værende i området. Siden høsten 2021 har situasjonen tilspisset seg ytterligere, og Russland har samlet store militære styrker ved den ukrainske grensen. Med det forsterkede nærværet har Russland økt sitt militære handlingsrom betraktelig. Situasjonen har eskalert videre gjennom vinteren. I 2022 er det reell risiko for at Russland igjen invaderer Ukraina.

Styrket innflytelse i Hviterussland

For Moskva er det en utenpolitisk prioritering å ha kontroll over utviklingen i Hviterussland. Protestbevegelsen mot president Lukasjenko har mistet kraft, men russiske myndigheter er bekymret for at Hviterussland på sikt skal vende seg vestover. Russland vil fortsette å motsette seg en demokratisk utvikling i landet.

Høsten 2021 inngikk Moskva og Minsk en omfattende avtale om styrket økonomisk integrasjon. Avtalen vil binde den hviterussiske økonomien ytterligere til den russiske og øke Moskvas evne til å kontrollere utviklingen i nabolandet. Hviterussland trenger økonomisk støtte fra Russland, og vil forsøke å trenere de delene av avtalen som svekker landets uavhengighet.

Russisk balansegang i Arktis

2022 vil bli et svært viktig år for Russland i Arktis. Hovedgrunnen er landets formannskap i Arktisk råd, som vil vare til 2023. Russiske myndigheter setter regionen høyt på dagsordenen og vil benytte formannskapet til å promotere landet som den viktigste aktøren i Arktis. Sett med russiske øyne er økt vestlig militær aktivitet med på å øke spenningen i nord.

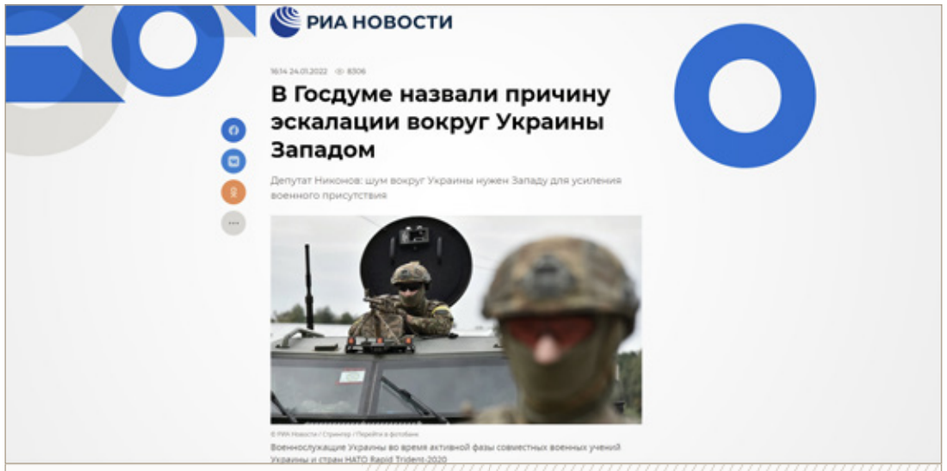

Informasjonsboks #03
» Fakta

Skjermdump: Det statlige nyhetsbyrået *Ria Novosti*. Russiske statlige medier hevder Vesten eskalerer situasjonen i Ukraina som påskudd for å styrke NATOs tilstedeværelse i landet.

Det digitale rom som arena for sikkerhetspolitikk

Putin underskrev i 2021 en ny nasjonal sikkerhetsstrategi. I dette dokumentet understreker Kreml den økende betydningen av det digitale rom og informasjonssfæren i stort som arena for sikkerhetspolitikk. Kreml snakker om «informasjonskonfrontasjon» – et unikt russisk begrep som omfatter nettverks- og påvirkningsoperasjoner. Konseptet legger til grunn at Russland og Vesten er i en vedvarende informasjonskamp. I det russiske narrativet søker Vesten å destabilisere Russland, og landet er dermed under angrep i informasjonssfæren.

De russiske etterretnings- og sikkerhetstjenestene har de senere årene gjennomført en betydelig organisatorisk utvikling for bedre å koordinere og gjennomføre informasjonskonfrontasjon. Det øvrige russiske myndighetsapparatet spiller også en viktig rolle. Kreml vil ta flere grep overfor egen befolkning i tiden som kommer, både for å sikre egen IT-infrastruktur og for å kontrollere informasjonsflyten innenlands.

Dette er en av grunnene til skepsis til andre staters intensjoner i Arktis. Mistroen kommer blant annet til syne i den nye russiske sikkerhetsstrategien, der Russland peker på at andre stater bruker klimahensyn som påskudd for å hindre russisk aktivitet i regionen.

Det sikkerhetspolitiske klimaet påvirker også Russlands forhold til Norge. Russland har ved flere anledninger offentlig anklaget Norge for å legge til rette for økt «militarisering» av Arktis. Fra offisielt russisk hold har også norsk Svalbardpolitikk i løpet av 2021 blitt kritisert for å være en del av «militariseringen i nord».

Tross mistro viser russisk opptreden så langt at et stabilt Arktis er i russisk interesse. Nordflåten har ikke opptrådt konfronterende overfor allierte i nordområdene siste halvannet år. Det er ventet at Russland i sitt formannskap i Arktisk råd vil legge vekt på å bli oppfattet som en ansvarlig aktør i regionen og i størst mulig grad søke pragmatisk samarbeid med andre arktiske stater. Russland søker å ha god oversikt over norsk og alliert militær aktivitet i nordområdene. For Russland er det sentralt å opprettholde situasjonsforståelse og handlingsrom for å varsle om, og reagere på, vestlig aktivitet nær russiske strategiske ressurser i nord.

Forsvaret tar i bruk nye støttepunkter i Arktis

Russland fortsetter å bygge ut sine militære baser og støttepunkter langs hele den arktiske kystlinjen. Tyngdepunktet er på Kolahalvøya og rundt Barentshavet. Støttepunktene vil være viktige for russisk suverenitetshevdelse og søk- og redningsberedskap langs Nordøstpassasjen. Russland utplasserer moderne våpensystemer som kan understøtte flere typer operasjoner med land-, luft- og sjøstyrker. Russland bygger samtidig ut sin tidligvarslingskjede med nye radarer. Det seneste eksemplet er den nye militærbasen på Nagurskoje på Franz Josef land. Flybasen kan brukes av kampfly, langtrekkende bombefly og maritime overvåkingsfly.

> **« Russland utplasserer moderne våpensystemer som kan understøtte flere typer operasjoner med land-, luft- og sjøstyrker. »**

I mars 2021 gjennomførte Russland en militær øvelse på Franz Josefs land, og Moskva har indikert at det vil bli en årlig aktivitet. Formålet var å befeste russisk tilstedeværelse, kontroll og militær evne i Arktis. Tre av Nordflåtens ubåter gjennomførte en komplisert under-isen-operasjon for å vise at ubåtens missiler kan avfyres fra isdekket. Russiske jagerfly trente også framskutt luftforsvar i området.

Avskrekking i Østersjøregionen

Dynamikken i Østersjøen er preget av mer konfrontasjon. Her har Russland det siste året opprettholdt et høyt aktivitetsnivå og demonstrert vilje til å gjennomføre konfronterende tiltak mot alliert øvingsaktivitet, hovedsakelig i avskrekkingsøyemed. Dette medfører økt risiko for utilsiktede hendelser og eskalering. Samtidig har Moskva det siste året fremmet behov for avtaler som åpner for militær kommunikasjon om risiko- og hendelseshåndtering, og liknende framstøt ventes i 2022.

RUSSLANDS ÅPNE MAKTBRUK

« Det moderniserte russiske forsvaret er den dimensjonerende militære trusselen mot Norges suverenitet, befolkning, territorium, sentrale samfunnsfunksjoner og infrastruktur. »

Bilde: Nytt og gammelt kombineres i Tu-160 Blackjack *strategiske bombefly. Flyene har blitt blir modernisert og oppgradert, blant annet med nye missiler. Russland har nylig startet opp igjen produksjon av flytypen etter 30 år.*

To *Sukhoi Su-57 Felon* under en oppvisning utenfor Moskva, 27. august 2019. Su-57 er Russlands mest moderne kamply, og er i ferd med å bli overført til russiske skvadroner.

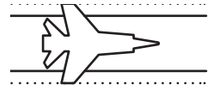

Utbygging av militære baser langs den arktiske kystlinjen fortsetter

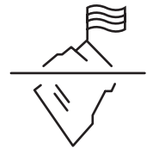

Russland søker å bli oppfattet som en ansvarlig aktør i Arktis

Samarbeid med Kina er ment som motvekt til en USA-ledet verdensorden

Russland ser den overordnede utviklingen i Norden og Østersjøen som stadig mer preget av pågående militær aktivitet fra USA og NATO. Moskva ser med uro på hvordan USAs bilaterale samarbeid med nordiske land, etter deres oppfatning, raskt utvider USAs militære mulighetsrom i Østersjøen. I dette regionale utsynet oppfattes Norge som en tilrettelegger for alliert og amerikansk evne til militær styrkeprojeksjon i Østersjøregionen så vel som i Arktis. Likeledes beskyldes det nordiske forsvarssamarbeidet for å understøtte NATO og for å være en bakdør for Sveriges og Finlands inntreden i alliansen.

« Selv om Russlands fremste virkemiddel overfor nordiske myndigheter fortsatt vil være diplomatiet, vil behovet for mer markert militær atferd kunne tilta. »

Selv om Russlands fremste virkemiddel overfor nordiske myndigheter fortsatt vil være diplomatiet, vil behovet for mer markert militær atferd kunne tilta. Så lenge inntrykket i Moskva er at regionen i større grad blir et integrert område for vestlig styrkeprojeksjon mot Russlands kjerneområder i vest, er det sannsynlig at russisk avskrekking vil dominere også i 2022. I første rekke vil dette skje gjennom politiske utspill og militær aktivitet.

Samarbeid med Kina som motvekt til USA

Russland har de senere årene knyttet sterkere bånd til Kina, som et ledd i å utfordre den USA-ledede verdensordenen. Utviklingen har skjedd over tid, men har fått økt betydning etter annekteringen av Krim i 2014 og påfølgende sanksjoner mot Russland. I Kina ser Russland en partner som deler prinsippene om ikke-innblanding og «intern stabilitet», og som ikke åpent vil kritisere Russlands innenrikspolitikk. Samarbeidet gir også Russland en alliert i kritikken mot det de betrakter som Vestens hegemoni i internasjonal politikk. Forholdet vil fortsette å utvikle seg så lenge forholdet til USA og Vesten forblir anstrengt.

Både Russland og Kina beskriver det bilaterale forholdet som et strategisk partnerskap. De samarbeider diplomatisk, militært og økonomisk. I 2022 ventes det koordinert atferd i FNs sikkerhetsråd og

Den russiske multirolle-ubåten Severodvinsk testet for første gang det hypersoniske *Tsirkon*-missilet i Kvitsjøen i oktober 2021.

andre multilaterale fora, felles militærøvelser, teknologisamarbeid og videreføring av det økonomiske samarbeidet. Russland vil også offentlig trekke fram sitt gode forhold til Kina. Parallelt vil russiske myndigheter være bekymret for Kinas langsiktige ambisjoner. Dette gjelder særlig for Arktis og Sentral-Asia, områder som Russland ser på som en del av sin interessesfære.

Militær utvikling

Russlands militære strategi går ut på å ramme motstanderens kampvilje så vel som militære evne. Russland disponerer derfor et bredt sett med virkemidler som også kan ramme sivile mål, så vel som politisk ledelse, samfunnskritisk infrastruktur og mål av stor økonomisk verdi. Flere slike mål befinner seg i Sør-Norge. Disse kan dessuten påvirkes eller angripes med ulike midler allerede før en åpen militær konflikt blir et faktum, blant annet politisk påvirkning, informasjonskrigføring, nettverksangrep, sabotasje, infiltrasjon, energiforsyningsbrudd og grensekrenkelser.

> « **Russlands militære strategi går ut på å ramme motstanderens kampvilje så vel som militære evne.** »

Det russiske våpenprogrammet bygger videre på den kraftige moderniseringen russisk militærmakt har gjennomgått det siste tiåret. Fram mot 2030 vil Russland søke å prioritere utviklingen av nye typer våpensystemer, som hypersoniske missiler, antisatellittvåpen og autonome systemer. I tillegg vektlegges langtrekkende presisjonsvåpen, nye marinefartøy og kampfly, romkapasiteter og modernisering av de strategiske avskrekkingstyrkene. Russland søker å sikre evnen til strategisk og regional avskrekking med kjernefysiske så vel som ikke-kjernefysiske våpen. En sentral komponent er Russlands økte evne til å ramme vitale NATO-mål på begge sider av Atlanterhavet i en eventuell konflikt. NATOs og Russlands militærmakt møtes i nordområdene, og sett fra Moskva representerer vestlig militær aktivitet i regionen en trussel mot russiske interesser. Men mens spenningsnivået har forblitt høyt mellom Russland og NATO-land det siste året, særlig i Svartehavsregionen og i Østersjøområdet, har russisk militær aktivitet og respons på alliert aktivitet i Norges nærområder vært tilbakeholden og moderat.

Militær utvikling I

Øvelse Zapad viste forbedret militær evne

Russland gjennomførte i september 2021 den strategiske militærøvelsen *Zapad* (*Vest*), sammen med hviterussiske styrker. Zapads hovedaktiviteter foregikk i tre øvingsområder i det vestlige Russland og i Hviterussland. Frontlinjen strakte seg fra Arktis i nord til Svartehavet i sør. Aktiviteten i nordområdene var noe mindre enn under forrige Zapad-øvelse i 2017. Formålet var å øve på å slå tilbake et strategisk angrep fra vest. Øvelsen fungerer også som strategisk avskrekking overfor NATO og Russlands naboland. Den må dessuten ses i forlengelse av styrkedemonstrasjonen nær Ukrainas grenser og på Krimhalvøya i april. Øvelsen illustrerte hvordan moderniseringen av russisk militærmakt de siste ti årene har resultert i betydelig forbedret militær evne. Dette har kommet

RUSSLANDS ÅPNE MAKTBRUK

« Den pågående styrkeoppbyggingen rundt Ukraina og involveringen i Syria, Libya og Mali viser at Russland fortsatt bruker militærmakten aktivt. »

Bilde: Flere av Russlands mest avanserte våpen er klare til bruk, som det ballistiske missilet Iskander.

Informasjonsboks #04
» Fakta

Bilde: Under NATO-øvelsen «Trident Juncture» i 2018 svarte Russland med flere konfronterende tiltak. Bildet er fra øvelsen, og viser britiske og franske marineinfanterister som går i land på Byneset ved Trondheim.

Russiske reaksjoner på NATO-øvelsen Cold Response

Våren 2022 vil Norge igjen være vertsnasjon for NATO-øvelsen Cold Response. Øvelsens hovedmål er øving av NATOs styrker i strid under nordlige forhold og testing av planene for forsterking og forsvar under en tenkt konflikt i nordområdene. Russland har tidligere markert misnøye med at NATOs styrker øver i større omfang og nærmere Russlands grenser enn før. Derfor vil Cold Response fra russisk side framstilles som en illustrasjon på NATOs «aggressive hensikter» overfor Russland.

Det er også ventet at Russland vil respondere militært på øvelsen. Dette kan spenne fra overvåking til større styrkedemonstrasjoner for strategisk avskrekking. Tiltak som kan forstyrre eller vanskeliggjøre øvelsen for NATO må forventes. Under NATO-øvelsen Trident Juncture i 2018 svarte Russland med flere konfronterende tiltak. Et eksempel var utstrakt jamming av GPS-signaler i Nord-Norge, som også skapte alvorlige forstyrrelser for sivil luftfart.

til syne gjennom innføring av flere avanserte våpensystemer, bedret kommando og kontroll av de russiske styrkene og forbedret evne til å flytte større militære enheter over store avstander på kort tid. Disse momentene har ført til kortere militær varslingstid.

Militær utvikling II

Nye, avanserte våpensystemer

Den viktigste militære kapasitetsutviklingen i de russiske styrkene de senere årene er økt evne til presist å ramme mål på store avstander. I særdeleshet er russiske langtrekkende missiler ment å utgjøre en direkte trussel for Norge og NATO. Russland utvikler flere nye våpensystemer som har til hensikt å omgå forsvarssystemer i NATO.

Nordflåten har testskutt det hypersoniske missilet *Tsirkon* flere ganger det siste året, senest fra en multirolle-ubåt av Severodvinsk-klassen i oktober 2021. Også det hypersoniske missilet *Kinzhal* ble testet flere ganger i nordområdene i løpet av 2021. Kinzhal avfyres fra jagerfly. Begge systemer kan brukes både mot fartøy og mål på land. Hypersoniske missiler flyr i over fem ganger lydens hastighet og er svært krevende å forsvare seg mot.

I november 2021 gjennomførte Russland en test av sitt antisatellittsystem, med den første russiske nedskytingen av en satellitt siden 1976. Dette var også første gang Moskva innrømmet at våpensystemet eksisterer. Testen har møtt sterk kritikk fra andre lands myndigheter, både for å bryte med etablerte normer for ansvarlig atferd i verdensrommet og fordi romsøppelet fra satellitten som ble skutt ned setter astronauters liv og andre satellitter i fare.

Burevestnik, et kryssermissil med kjernefysisk framdrift og et av Russlands mest avanserte nye våpensystemer, testes ut i nordområdene. Den autonome, kjernefysisk drevne undervannsdronen *Poseidon* vil snart gjennomgå tester i regionen. Begge systemene utvikles for å ha global rekkevidde.

« Den viktigste militære kapasitetsutviklingen i de russiske styrkene de senere årene er økt evne til presist å ramme mål på store avstander. »

XI JINPINGS KINA

Makten i Kina er konsentrert hos president Xi Jinping og Kommunistpartiet. Alle statens virkemidler står til Xis disposisjon.

Hele statsapparatet har vært gjenstand for omfattende endringer for å skape et mer sentralstyrt og partilojalt system. Myndighetene bruker høyteknologiske overvåkings- og kontrollsystemer til å slå ned på alle som vil utfordre partiets styringsrom.

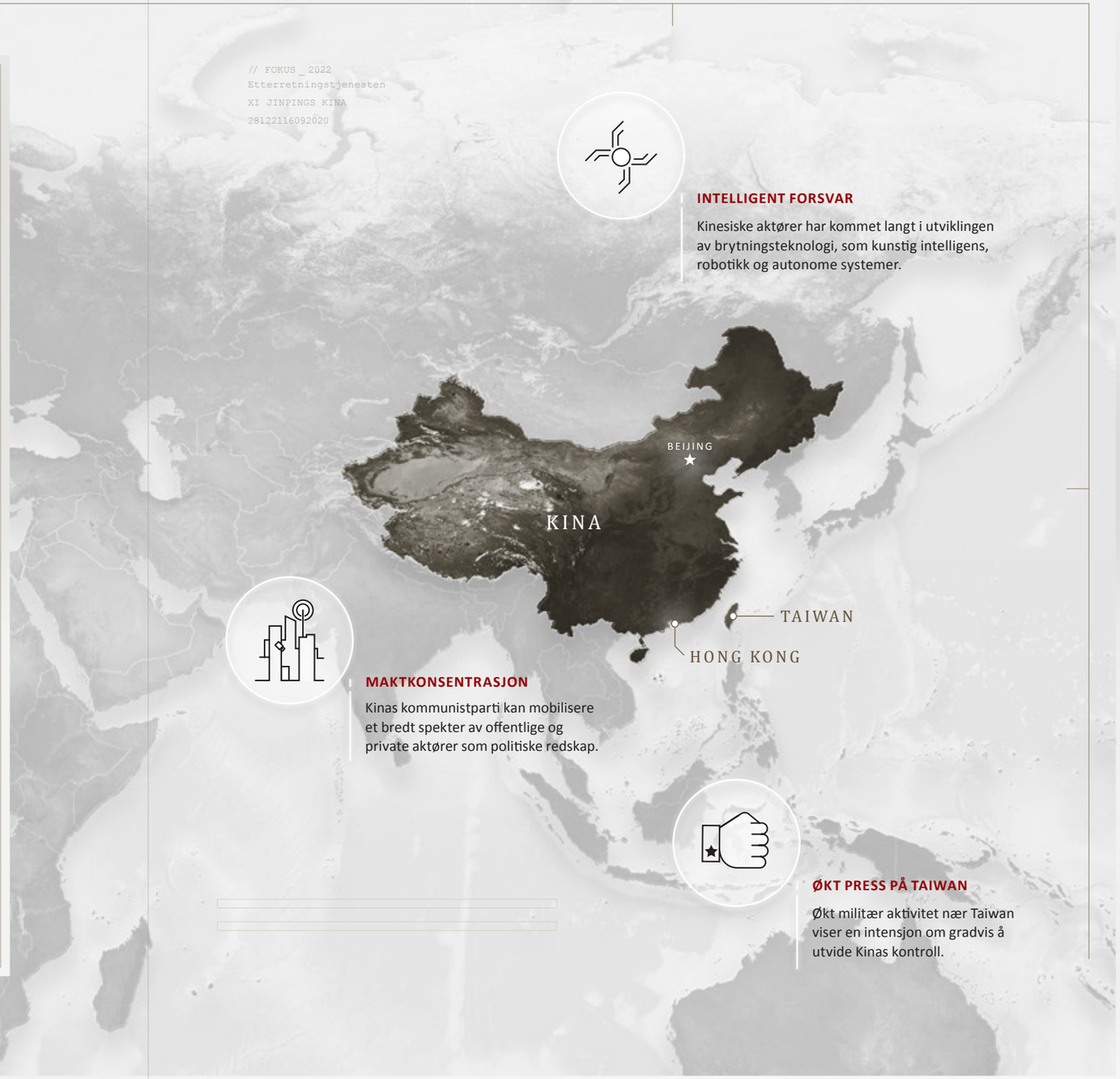

Beijing har «den store gjenreisingen av den kinesiske nasjonen» som mål. Dette innebærer å innlemme Hong Kong og Taiwan i den kinesiske staten og å utvide kinesisk territoriell kontroll i Sør-Kina-havet. Innenriks vil partiet styrke nasjonal sikkerhet. Dette omfatter blant annet økt velstand og teknologiutvikling, men også ideologiske kampanjer og propaganda. Nasjonal sikkerhet er bredt definert: Politisk sikkerhet utgjør livsnerven i konseptet, understøttet av militær, territoriell, polar, kulturell, økonomisk, teknologisk og ressursmessig sikkerhet.

Kina har et uttalt mål om å gjøre seg teknologisk uavhengig fra Vesten og å bli dominerende på framvoksende teknologier, som kunstig intelligens og kvanteteknologi. Verdien av data som innsatsfaktor i den digitale økonomien vektlegges også av myndighetene. Flere tiår med økonomisk vekst og militær modernisering har bidratt til økt kinesisk selvsikkerhet. I Kommunistpartiet er det en utbredt oppfatning at den globale maktbalansen flytter seg i Kinas favør og at USAs dominerende posisjon er svekket. Partiledelsen har tro på at Kina har et overlegent politisk og økonomisk system og at landet er modent for å påta seg internasjonalt lederskap. Kina søker større innflytelse i multilaterale organisasjoner og i utforming av normer og regler på områder som menneskerettigheter, havrett, teknologiske standarder, finansiell infrastruktur og internettkontroll.

Beijing opplever samtidig at andre land er skeptiske til økt kinesisk innflytelse. Den politiske eliten anser at de er under angrep fra aktører som ønsker å demme opp for Kina og undergrave partiets stilling. Kina framstår offensivt og lite kompromissvillig i møte med kritikk, særlig i spørsmål som handler om landets omdømme eller det styresmaktene definerer som kjerneinteresser. Denne tilnærmingen har medført høyere konfliktnivå i samhandling med andre stater, men Beijing er villig til å stå i disse konfliktene. Kombinasjonen av selvsikkerhet og opplevelsen av å bli motarbeidet har gitt opphav til en mer offensiv utenrikspolitikk og et mer konfliktfylt forhold til både USA og Vesten.

Alle statens virkemidler

Xi benyttet Kommunistpartiets 100-årsmarkering sommeren 2021 til å understreke at partiet vil ha en større rolle i alle deler av samfunnet. Partiet kan mobilisere et bredt spekter av aktører som politiske redskap, også næringslivsaktører. Kommunistpartiets kontroll over statsapparat og næringsliv, i kombinasjon med fravær av juridiske begrensninger, gjør at partiet effektivt kan mobilisere aktører utenfor det tradisjonelle diplomatiet til å jobbe for utenrikspolitiske mål. Både organisasjoner og selskap blir pålagt å la partiets utenrikspolitiske målsettinger være førende for aktiviteten i utlandet.

> **« Både organisasjoner og selskap blir pålagt å la partiets utenrikspolitiske målsettinger være førende for aktiviteten i utlandet. »**

Videre sørger en serie sikkerhetslover for at alle samfunnsaktører kan pålegges å bistå Kinas etterretningsarbeid, også industri- og flyktningspionasje. Kinesiske selskap, akademiske institusjoner og andre aktører kan lettere benyttes av kinesiske sikkerhetstjenester til etterretningsaktivitet utenfor Kinas grenser. Disse lovenes ekstraterritorielle gyldighet legger økt press på kinesere i utlandet. Kinas ambisjoner

XI JINPINGS KINA

Overvåkingssystemer på Den himmelske freds plass i Beijing.

Jack Ma, tidligere sjef for Alibaba Group, avbildet i Folkets store hall 18. desember 2018. De siste årene har Kommunistpartiet særlig strammet grepet om teknologiselskap.

Avhengighet av kinesiske varer og tjenester blir utnyttet politisk

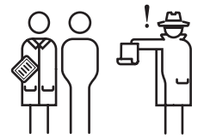

Lovverk sørger for at alle kan pålegges å bistå i etterretningsarbeid

Skepsis i andre land leses som angrep på Kina og Kommunistpartiet

om økt innflytelse i multilaterale fora vil medføre økt etterretnings- og påvirkningsaktivitet mot internasjonale organisasjoner og fremmede stater.

Private aktører vil fortsatt være viktige for Kinas vekstambisjon, men de må i større grad enn før operere innenfor rammene som fastsettes av partiet. Grensen mellom privat og statlig sektor har blitt utydelig. Ni av ti av Kinas 500 største selskap har partikomiteer, som er involvert i beslutninger om viktige investeringer, veivalg og tilsettinger. Mange utenlandske selskapsfilialer har også partikomiteer. I tillegg benytter Kommunistpartiet seg av påvirkningsorganet Enhetsfronten for å øke sin innflytelse i privat sektor. Målet er at private selskap i større grad identifiserer seg med partiet og ikke handler i strid med politiske føringer.

Partibygging og bredt partistatlig eierskap gjør det enklere for Kommunistpartiet å bruke selskapene til å fremme sin strategiske agenda, som å sikre investeringer i politisk prioriterte sektorer og land. I tillegg blir det vanskeligere å etablere pengesterke maktbaser utenfor partiets kontroll. Den siste tiden har Kommunistpartiet særlig strammet grepet om teknologiselskap. Videre bidrar strategien for sivil-militær fusjon til at grensen mellom sivile og militære virksomheter blir utydelig. Sivile aktører i næringsliv og akademia får insentiver for å bidra i utvikling av teknologi for militære bruksområder.

Handelsposisjon som utenrikspolitisk pressmiddel

Størrelsen på den kinesiske eksportøkonomien og landets voksende marked øker betydningen av økonomisk virkemiddelbruk i påvirkningsøyemed. Xi Jinping søker å skjerme Kina fra økonomisk press utenfra og samtidig sette landet bedre i stand til å utøve press mot andre. Kina tar i bruk fornektbare og uformelle import- og eksportrestriksjoner for å påvirke andre lands Kina-politikk. Påstander om lav produktkvalitet brukes gjerne for å begrense markedsadgang. Et annet handelspolitisk virkemiddel er press mot enkeltselskap som handler i strid med Beijings vilje. I 2021 ble flere vestlige kleskjeder rammet av forbruker- og bedriftsboikott fordi de er en del av *Better Cotton-initiativet*. Initiativet har avstått fra å sertifisere bomull fra Xinjiang fordi det kan være brukt tvangsarbeidskraft.

XI JINPINGS KINA

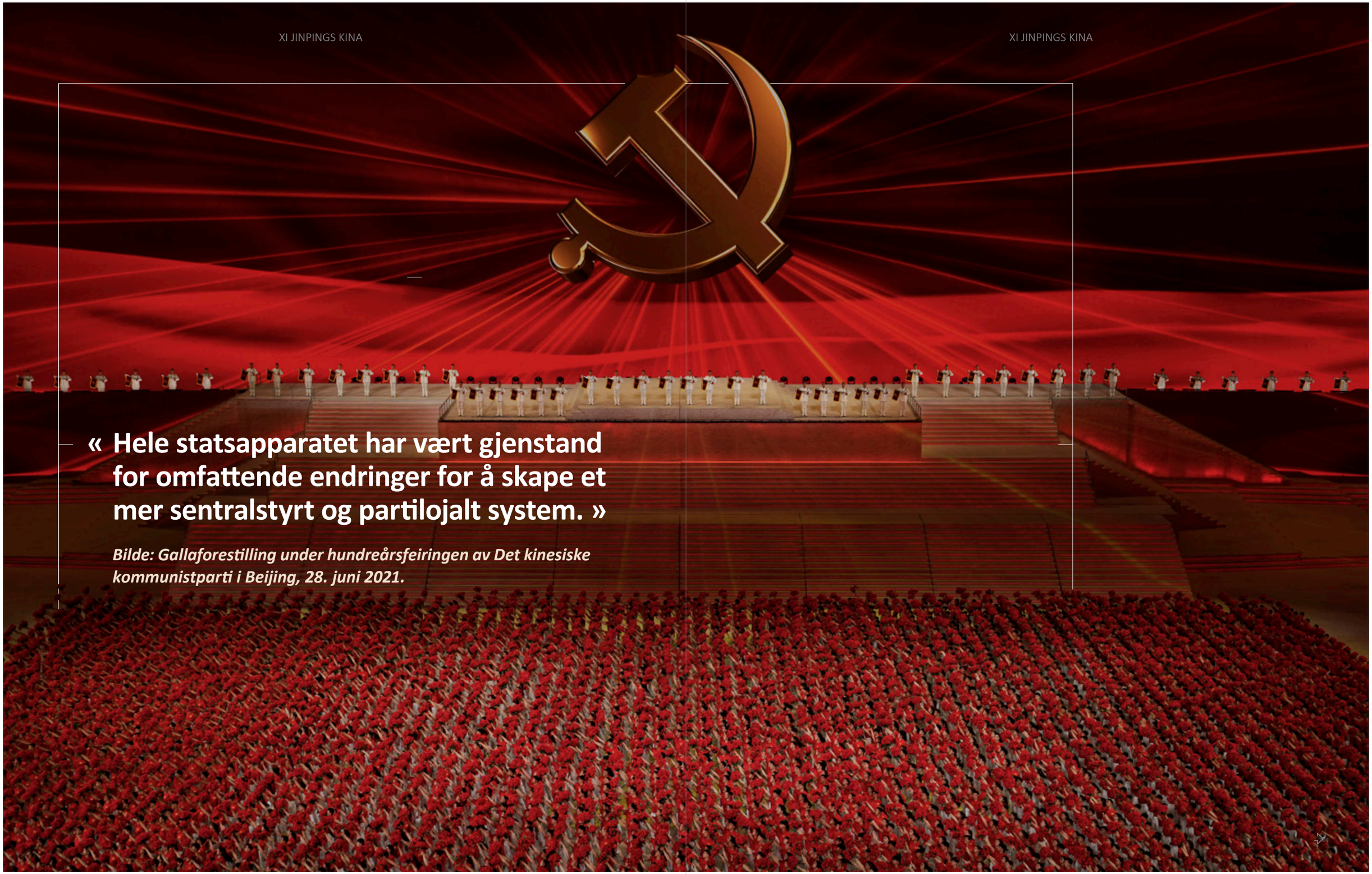

« Hele statsapparatet har vært gjenstand for omfattende endringer for å skape et mer sentralstyrt og partilojalt system. »

Bilde: Gallaforestilling under hundreårsfeiringen av Det kinesiske kommunistparti i Beijing, 28. juni 2021.

En kinesisk *WZ-7* ubemannet rekognoseringsdrone avdekkes under Zhuhai Airshow i september, 2021.

***Militær-sivil fusjon* skal sikre militære bruksområder for sivil forskning og utvikling**

Kina har opparbeidet robust forsvarsevne innenfor den første øykjeden

Økt militær aktivitet nær Taiwan er et signal om at Kina gradvis søker å utvide kontroll

Videre blir avhengighet av kinesiske varer og tjenester utnyttet politisk. I juni 2021 truet Beijing meget sannsynlig Ukraina til å trekke støtten til en FN-uttalelse om Xinjiang ved å bruke vaksinetilgang som pressmiddel. Kina har også stanset godstogtrafikk til Litauen og gjort det vanskelig for selskap å importere komponenter fra Kina til produksjon i Litauen, som straff blant annet for at landet opprettet et representasjonskontor for Taiwan.

Effekten av Kinas økonomiske virkemiddelbruk er blandet. Beijing har sikret seg økt innflytelse i utviklingsland med sterke økonomiske bindinger til Kina. Overfor vestlige kapitalrike land benyttes målrettede tiltak for å vise at det koster å føre en Kina-kritisk politikk. Et betydelig antall selskap som blir utsatt for kinesisk press ender med å beklage eller på annen måte imøtekomme Beijing.

Militær utvikling

I januar 2021 reviderte Kina sin forsvarslov. Den nye loven overfører myndighet til å mobilisere de væpnede styrkene fra statsrådet til den partistyrte militærkommisjonen. Den underbygger dermed Kommunistpartiets rolle i utforming av forsvarspolitikk. Det hjemles at også trusler mot Kinas «utviklingsinteresser» er gyldig grunn til militær mobilisering. Dette er primært økonomiske interesser, som kinesiske investeringer og strategisk viktige forsyningskjeder tilknyttet Silkeveiinitiativet.

Militær utvikling I

Moderniserings- og vekstfasen fortsetter

Folkets frigjøringshær (PLA) befinner seg fremdeles i en moderniserings- og vekstfase. Hovedmålet er å styrke fellesoperative kapasiteter og evnen til å utnytte moderne teknologi i militære operasjoner. Alle forsvarsgrenene faser inn høyteknologisk utstyr parallelt med endringer i personellstruktur, doktrine og taktisk trening.

Kina har opparbeidet robust forsvarsevne innenfor den første øykjeden, som dekker Øst- og Sør-Kinahavet. PLAs evne til global maktprojeksjon er fortsatt begrenset, men øker i takt med leveranser

Informasjonsboks #05
» Fakta

Bilde: Taiwansk F-16 og kinesisk H-6 bombefly under avskjæring i Taiwans luftforsvarsidentifikasjonssone. Bildet frigitt av Taiwans forsvarsministerium i februar 2020.

Økt press mot Taiwan

Gjennom 2021 har det kinesiske luftforsvaret dramatisk økt antallet flyginger innenfor området definert som Taiwans luftforsvarsidentifikasjonssone. Aktiviteten øker i kompleksitet og størrelse og har omfattet koordinerte flyginger med over 50 fly. Dette er ikke et brudd på folkeretten, men utfordrer status quo. Samtidig har Kinas marine økt aktiviteten i farvannet rundt Taiwan.

Handlingene indikerer en intensjon om gradvis å utvide Kinas kontroll. De sender også et signal til det internasjonale samfunnet om evne og vilje til å hevde territoriell og maritim suverenitet i området. Kina vil fortsette å svare med verbale angrep og forhøyet militær aktivitet på amerikansk tilstedeværelse i regionen og på andre forhold som oppfattes å fremme taiwansk suverenitet.

av moderne fly og fartøy. Et tredje helikopterhangarskip er under testing, og sjøsetting av et tredje hangarskip ventes i løpet av 2022. Kinas manglende kamperfaring forblir en begrensende faktor for videreutvikling, som forsøkes avhjulpet med militært samarbeid med andre land. Militært samarbeid inngår så langt i det bilaterale forholdet med Russland. Samøving mellom landene har økt siden 2014. Samarbeidet har først og fremst symbolverdi, og er ment å vise at det strategiske partnerskapet har innhold.

Militær utvikling II

Kjernefysiske styrker moderniseres

Kina holder fast ved sin doktrine om ikke-førstebruk av kjernevåpen. Innfasing av nye kjernevåpen kan imidlertid være et signal om endringer i kinesisk militærdoktrine. Liten grad av åpenhet om kjernevåpen og blandingen av konvensjonelle og kjernefysiske kapasiteter fører til distinksjonsutfordringer og fare for misforståelser i en krise.

Utviklingsprogrammet for ballistiske missiler er svært omfattende. De strategiske styrkene utgjør en moderat, men robust styrke, med rundt 100 landbaserte interkontinentale ballistiske missiler og seks strategiske ubåter. Noen av Kinas mellomdistanse ballistiske missiler er utrustet med kjernefysiske stridshoder. Systemene er ment for regional avskrekking mot amerikanske styrker, India og Russland. Kina har utviklet et nytt langtrekkende presisjonsvåpen, som potensielt kan brukes mot militære mål. Systemet omfatter både konvensjonelle og kjernefysiske varianter. Det vil i så fall åpne for at Kina kan forkaste ikke-førstebruksdoktrinen. Kinesiske myndigheter har tilbakevist dette, men den nye kapasiteten vil skape økt usikkerhet.

Utviklingen av flere typer hypersoniske glidefarkoster (HGV) fortsetter. HGV-er holder svært høy fart og er en utfordring for dagens missilforsvar. Systemene skal underbygge landets avskrekkingsevne, men er også tiltenkt regional krigføring. Slike farkoster kan utrustes med enten konvensjonelle eller kjernefysiske stridshoder. I 2019 viste Kina fram det som sannsynligvis er den første operative regionale HGV-en i verden.

Militær utvikling III

Overgangen til et «intelligent forsvar»

Kinesiske aktører både i sivil og militær sektor ligger langt framme i utviklingen av såkalt brytningsteknologi, som kunstig intelligens, robotikk og autonome systemer. Kina legger til grunn at teknologien på sikt vil gripe inn i alle deler av krigføring og militære operasjoner. Beijing forventer at overgangen fra et mekanisert og nettverksbasert forsvar til et «intelligent forsvar», vil føre til nye måter å føre krig på.

Innfasingen av intelligente våpensystemer er fortsatt på et tidlig stadium. Full utnyttelse av ny høyteknologi i PLA fordrer tett integrasjon med sivil sektor og vil avhenge av Kinas evne til å implementere strategien for militær-sivil fusjon. Strategien skal bidra til å sikre en gjennomgripende modernisering av PLA. Ambisjonen er å utnytte forskning og teknologi i sivil sektor på militære bruksområder og samtidig gi sivil sektor tilgang på ressurser og kompetanse fra forsvarsindustrien ❑.

KINESISK STORDIPLOMATI

Et av konseptene i Kinas utenrikspolitiske doktrine er «stordiplomati». Det er i praksis en doktrine for bruk av alle statens virkemidler. I offisielle uttalelser heter det at diplomati er et uttrykk for statens vilje og at suksess avhenger av evnen til å koordinere bruk av ulike virkemidler.

Dette handler om å trekke på aktører fra hele parti- og statsapparatet. Xi Jinping har oppfordret både sentrale og lokale myndigheter, Folkekongressen, Det kinesiske folkets rådgivende forsamling, Folkets frigjøringshær (PLA) og den kinesiske befolkningen i stort til å bidra i kinesisk utenrikspolitikk og å la innsatsen koordineres av Kommunistpartiet.

Xi har framsatt ti kjerneprinsipper for kinesisk diplomati. Fremst blant disse er å verne om Kommunistpartiets autoritet. I tillegg skal Kina utvikle en distinkt kinesisk diplomatisk stil og fremme stormaktsdiplomati med kinesiske særtegn. Dette vil kunne støtte opp under øvrige kjerneprinsipper, som å reformere det globale styringssystemet og opprettholde nasjonal suverenitet og Kinas kjerneinteresser som «røde linjer».

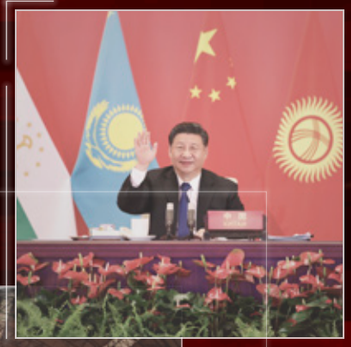

INTERNASJONAL TERRORISME

I 2022 kommer terrortrusselen mot Europa og Norge i hovedsak fra personer og løse nettverk av sympatisører uten sterke bånd til internasjonale terrororganisasjoner. Det gjelder både for ekstrem islamisme og høyreekstremisme.

INTERNASJONAL TERRORISME

// FOKUS _ 2022
Etterretningstjenesten
INTERNASJONAL TERRORISME

28122116092020

De europeiske nettverkene av militante islamister er mer robuste i dag enn de var før ISILs opprettelse. Nettverkene består av flere personer, med mer erfaring og tettere kontakt på tvers av landegrenser. Det meste av aktiviteten i nettverkene er knyttet til radikalisering av personer eller grupper, finansiering av nettverk og andre typer støttevirksomhet. Hendelser som oppfattes å krenke islam eller muslimer kan gi rask økning i angrepsaktiviteten. ISIL og al-Qaida vil fortsette å oppfordre sine støttespillere i Europa til å gjennomføre angrep, men Norge er ikke av de mest framtredende målene i Vesten.

Vestens uttrekk fra Afghanistan og USAs avtakende engasjement i Midtøsten og Afrika gir terrorgrupper i disse områdene økt spillerom. Videre vil skillet mellom internasjonale terrororganisasjoner, lokale opprørsgrupper og politiske aktører noen steder bli mer flytende og uklart. Dette fører til at arbeidet med å oppdage og avverge terrorangrep blir mer krevende.

Lokal dreining

ISIL forsetter organisasjonsbygging i sitt kjerneområde i Syria og Irak. Både al-Qaida og ISIL har over tid foretatt en strategisk dreining, og angrep i Vesten anses ikke like hensiktsmessig som tidligere. De prioriterer i stedet kapasitetsbygging og angrep mot lokale myndigheter og militære mål i områdene de har filialer. Angrepet på Ghuwayran-fengselet i Syria i slutten av januar er en indikasjon på kapasiteten ISIL har bygget opp de siste årene. Redusert vestlig militær tilstedeværelse i muslimske land bidrar til at militante islamistgrupper er mindre opptatt av Vesten. Antallet lokale vestlige mål går også ned. Russland og Kina involverer seg derimot mer internasjonalt og blir mer framtredende i fiendebildet til militante islamister. Like fullt vil ISIL og al-Qaida fremdeles benytte anledningen til å angripe vestlige mål når muligheten oppstår.

« Både al-Qaida og ISIL har over tid foretatt en strategisk dreining, og angrep i Vesten anses ikke like hensiktsmessig som tidligere. »

Jihadistgrupper vil søke å etterlikne al-Qaidas samarbeidsorienterte strategi, som har vist seg vellykket overfor Taliban i Afghanistan. Dette vil bidra til uklare skiller mellom internasjonale terrororganisasjoner, lokale opprørsgrupper og politiske aktører og gjøre det vanskeligere for det internasjonale samfunnet å enes om hvem som utgjør en trussel og hvordan de eventuelt skal bekjempes.

Økt kapasitet for jihadister i Afghanistan

Talibans maktovertakelse fører til at både al-Qaida og ISIL styrkes i Afghanistan, i form av løslatt personell, våpen, treningsmuligheter og nettverksbygging. ISIL Khorasan provins (ISKP), ISILs Afghanistan-filial, har økt sin angrepsaktivitet i landet etter maktovertakelsen. Trusselen fra ISKP mot Taliban og sivile mål i Afghanistan, også vestlige, er høy. Kapasitetsøkningen hos militante islamistgrupper i Afghanistan kan over tid øke trusselen mot Vesten. ISKP kan allerede i dag bruke støttespillere i Europa til å utføre mindre

Informasjonsboks #06
» Fakta

Bilde: En soldat fra Taliban står vakt ved en operasjon mot et ISIL-skjulested i Kandahar, Afghanistan, 15. november 2021.

Terrorgrupper i Afghanistan

Det har oppholdt seg en rekke terrorgrupper i Afghanistan siden 1990-tallet – både med globale og regionale ambisjoner. Blant aktørene med et globalt oppheng er al-Qaidas og ISILs filialer.

Al-Qaida har de siste 20 årene holdt en lav profil i Afghanistan, under Talibans beskyttelse. Gruppen vil ikke undergrave Taliban ved å gjennomføre angrepsplanlegging mot Vesten som kan spores til Afghanistan. Like fullt kan kapasitetsøkningen i Afghanistan etter hvert komme hele det globale al-Qaida-nettverket til gode og øke trusselen fra gruppen.

ISIL etablerte sin afghanske filial, ISKP, i 2015. Gruppen har siden ligget i åpen konflikt med Taliban. ISKP mistet sine territorielle enklaver i Øst-Afghanistan i 2018, men skjulte celler har likevel evnet å gjennomføre mange angrep i landet. Taliban prøver å demme opp for ISKP, men gruppen vil i 2022 opprettholde et høyt aktivitetsnivå og forbli den viktigste trusselaktøren mot Taliban, lokalbefolkningen og det internasjonale samfunnet i landet.

I oktober 2021 døde den britiske parlamentarikeren Sir David Amess etter et knivangrep. Britisk politi klassifiserer angrepet som en terrorhendelse motivert av ekstrem islamisme.

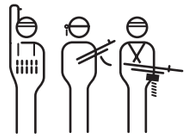

Kapasitetsøkningen hos militante islamistgrupper i Afghanistan kan over tid øke trusselen mot Vesten

Enkelte høyreekstreme finner sammen med antistatlige aktører i konspirasjonsteorier

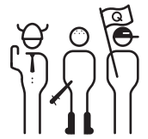

Flere høyreekstreme miljøer har de senere årene blitt mer transnasjonale

angrep, men kan ikke gjennomføre store, komplekse angrep i vestlige land. Om ISKP klarer å utvikle denne evnen vil særlig avhenge av i hvilken grad Taliban lykkes i kampen mot filialen.

Det er lite sannsynlig at ISIL eller al-Qaida vil legge til rette for omfattende rekruttering av vestlige fremmedkrigere til Afghanistan i 2022. Også utenfor Afghanistan vil fremmedkrigere primært ha regional tilknytning. Trusselen fra vestlige fremmedkrigere i Syria og Irak vil være begrenset i 2022.

« Al-Qaida og ISIL vil fortsatt ha stort handlingsrom i Sahel, Somalia og det sentrale Afrika. »

Al-Qaida og ISIL vil fortsatt ha stort handlingsrom i Sahel, Somalia og det sentrale Afrika. Områdene preges av svak myndighetskontroll og marginalisering av befolkningsgrupper. Dette er forhold som gir grobunn for rekruttering og operasjonsfrihet. I Sahel vil al-Qaida være den viktigste pådriveren. ISIL i Mali er svekket som følge av kontraterroroperasjoner. I Mosambik og Den demokratiske republikken Kongo har ISILs militære framgang fra 2020 bremset opp, blant annet etter militær intervensjon i Mosambik fra flere land i regionen. ISIL har imidlertid lykkes med å bygge opp transnasjonale angrepsnettverk som kan gjennomføre angrep i flere land i Øst- og Sentral-Afrika. De utgjør en økende trussel regionalt.

Høyreekstremisme en vedvarende trussel

Etter 2019 har antall høyreekstreme terrorangrep i Vesten gått ned. Det skyldes blant annet fravær av hendelser som tidligere har mobilisert høyreekstreme, som flyktningstrømmer til Europa og større høyreekstreme terrorangrep som inspirerer til etterfølgelse. Like fullt er de høyreekstreme miljøene i Europa fremdeles store og uoversiktlige.

Flere høyreekstreme miljøer har de senere årene blitt mer transnasjonale og styrkes gjennom internasjonal nettverksbygging. Det skyldes blant annet en dreining blant flere høyreekstreme mot idéer som forener på tvers av landegrenser. Miljøene forenes om antiliberalt og antidemokratisk tankegods. Dagsaktuelle saker som innvandring og klimakrisen utnyttes

Informasjonsboks #07
» Fakta

Bilde: Tysk politi gjør arrestasjoner etter attentatplaner mot tysk delstatspolitiker i desember 2021.

Akselerasjonisme

Akselerasjonisme er en doktrine der terror skal benyttes for å framprovosere en volds-spiral og påfølgende samfunnskollaps. Tilhengere av doktrinen forfekter en utbredt høyreekstrem konspirasjonsteori om at det pågår en form for «hvitt folkemord», som resultat av lav fødselsrate blant hvite og innvandring fra ikke-hvite nasjoner til Vesten.

Akselerasjonisme oppfordrer til umiddelbar handling mens hvite fortsatt er i flertall, med mål om å destabilisere samfunnet for å starte det de anser som en uunngåelig rasekrig. Dette gjør strategien til en mer potent terrortrussel enn andre høyreekstreme retninger. I tillegg begrenser ikke akselerasjonisme seg til tematikk med nasjonalstaten i sentrum, og den har således inspirert og virket samlende på tvers av landegrenser.

av høyreekstreme miljøer for mobilisering og rekruttering. Koronapandemien fortsetter å skape forbindelser på tvers av radikale og ekstreme miljøer. Enkelte høyreekstreme finner sammen med vaksinemotstandere og antistatlige aktører i konspirasjonsteorier, blant annet knyttet til motstand mot statlige tiltak. Det har vært flere tilfeller av høyreekstreme i vestlige land som har planlagt og gjennomført angrep mot vaksinasjonssentre og sentrale personer i koronadebatten. Senest i desember 2021 ble det avdekket attentatplaner hos en gruppe vaksinemotstandere mot en profilert politiker i Tyskland. Kombinasjonen av ulike konspirasjonsteorier gir aktørene et mer sammensatt fiendebilde. Overlapp mellom høyreekstremisme og antistatlig tankegods ventes å vedvare.

Den mest alvorlige terrortrusselen fra høyreekstreme vil fortsatt være enkeltaktører og nettverk som støtter akselerasjonisme. Anonymitet på digitale plattformer og fravær av hierarkiske organisasjoner bidrar til et uoversiktlig trusselbilde. Nedleggelser av akselerasjonistiske organisasjoner og arrestasjoner av nøkkelpersoner i 2020 har hatt begrenset effekt på terrortrusselen fra bevegelsen. Nettverkene er i stor grad lederløse og har vist evne til å bestå selv ved bortfall av sentrale individer.

Flertallet av angrepene fra både høyreekstremister og militante islamister i Europa i 2021 har hatt lavt skadeomfang og vært utført med enkle midler som stikkvåpen, i likhet med tendensen fra de siste årene. Mange av de avvergede angrepene skulle derimot gjennomføres med mer sofistikerte midler, som kombinasjoner av skytevåpen og eksplosiver. De avvergede angrepene tegner et bilde av en terrortrussel med betydelig skadepotensial. Like fullt er det sannsynlig at de fleste angrep som kommer til utførelse i 2022 også vil være angrep med enkle midler. ❑

« Anonymitet på digitale plattformer og fravær av hierarkiske organisasjoner bidrar til et uoversiktlig trusselbilde. »

REGIONALE KONFLIKTER

REGIONALE KONFLIKTER

Den følgende oversikten beskriver regionale konflikter og problemstillinger av betydning for den globale sikkerhetssituasjonen.

Både i Midtøsten og Afrika vil politisk uro og væpnet konflikt øke handlingsrommet til internasjonale terrororganisasjoner. Nedtrappingen av USAs engasjement betyr at stater som tidligere har støttet seg til amerikanske garantier må ta større ansvar for egen sikkerhet. Utfallet av forhandlingene om atomavtale med Iran vil ha konsekvenser for sikkerhetsutviklingen i det meste av Midtøsten. I Nord-Korea var det i 2021 tegn på produksjon av både uran og plutonium til bruk i kjernevåpen.

REGIONALE KONFLIKTER

REGIONALE KONFLIKTER

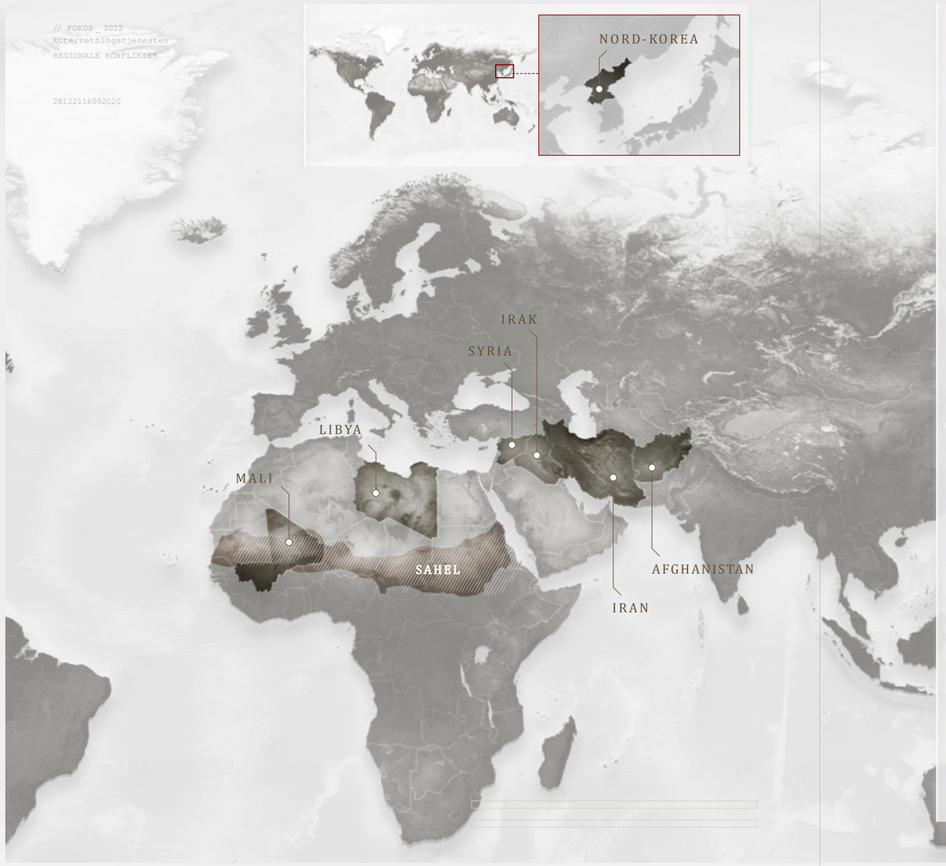

// FOKUS _ 2022
Etterretningstjenesten
REGIONALE KONFLIKTER – GLOBALE KONSEKVENSER

Iran: *Atomavtale avgjørende for utviklingen i Midtøsten*

Iran påvirker utviklingen i hele Midtøsten. Utplassering av droner og ballistiske missiler i Irak, Syria, Libanon og Jemen gjør det mulig for Teheran å ramme Israel, Saudi-Arabia og amerikanske baser. Systemene fungerer avskrekkende, benyttes til å legge press på regionale aktører og utgjør en sentral del av Irans kapasitet ved en konflikt. I tillegg er Iran-nære militsgrupper et fleksibelt og effektivt virkemiddel.

Irak: *Politisk stagnasjon i en ustabil nasjon*

Irak vil forbli ustabilt, med et svakt politisk system ute av stand til å redusere de enorme utgiftene til subsidier og offentlige lønninger. Dersom atomforhandlingene mellom USA og Iran ikke fører fram, vil Iran legge et betydelig militært press på vestlige mål i Irak. ISIL utgjør en sikkerhetstrussel, men truer ikke statsstabiliteten i landet. Problemene som lå til grunn for ISILs framvekst i Irak er ikke løst.

Syria: *Fastlåst situasjon og voksende humanitær krise*

Den økonomiske og humanitære krisen i Syria forverres. Situasjonen kan gi økt migrasjon til land i regionen og Europa. Russland jobber for å normalisere forholdet mellom Damaskus og regionale stater, og få ser noe realistisk alternativ til Assad. Russland, Tyrkia, Iran og USA vil definere den videre utviklingen i Syria. Det er ingen tegn til at partene finner en løsning for hvordan opposisjonen i Idlib skal håndteres. Situasjonen i kurdiskkontrollerte områder forblir uløst. ISIL er fortsatt aktiv i deler av landet, men holdes nede så lenge det militære presset fra USA, Russland, Iran, syriske myndigheter og kurderne fortsetter.

Afghanistan: *Humanitær krise og terrorisme*

Afghanistan er i en prekær økonomisk situasjon og en voksende humanitær krise. En stor del av befolkningen ønsker å forlate landet, noe som i første omgang vil legge press på Pakistan og Iran. Naboland er spesielt bekymret for at økt ustabilitet i Afghanistan skal føre til flyktningstrømmer, oppblomstring av ekstrem islamisme og økt narkotikasmugling. Talibans evne til å håndtere disse bekymringene vil være dimensjonerende for framtidig samarbeid med regionale aktører. ISIL Khorasan provins (ISKP) forblir den viktigste trusselaktøren mot regjeringen, lokalbefolkningen og det internasjonale samfunnet i landet.

Libya: *Store utfordringer for statsbyggingen*

Det er lite sannsynlig at Libya vil lykkes i statsbyggingsprosjektet. Press fra Russland og Tyrkia reduserer de libyske partenes militære handlingsrom og bidrar til en fastlåst militær situasjon mellom øst og vest. Russland og Tyrkia er de fremste garantistene for at våpenhvilen fra 2020 holder. Militser og kriminelle aktører vil fortsette å ha betydelig handlingsrom, men militante islamister har ingen sentral posisjon i landet.

Mali og Sahel: *Militante islamister får stadig større handlingsrom*

Så lenge Mali står uten en legitim regjering, vil nasjonale stabiliseringsprosesser stoppe opp og sikkerhetssituasjonen fortsette å forverres. Den politiske situasjonen i Bamako kompliserer internasjonal militær innsats i landet. Spesielt har Russlands økte involvering gjennom vinteren, både med statlige og private sikkerhetsaktører, komplisert samarbeidsforholdet mellom den maliske regjeringen og vestlige og regionale partnere. Internasjonale terrorgrupper får stadig større handlingsrom i Sahel. På tross av militært press fra nasjonale, regionale og internasjonale styrker, har de militante islamistenes innflytelse, operasjonsområde og angrepstempo fortsatt å øke. Forholdene ligger til rette for at internasjonale terrorgrupper fortsatt vil øke sin innflytelse i regionen.

Nord-Korea: *Nye missiltester og aktivt atomprogram*

Siden 2017 har Nord-Korea avstått fra å teste langtrekkende missiler og kjernevåpen, for å holde døren åpen for dialog om sanksjonslettelse. Forhandlingene mellom USA og Nord-Korea har stått stille det siste året. I 2021 har Nord-Korea testet kryssermissiler, kortrekkende ballistiske missiler, et regionalt ubåtmissil og en tidlig versjon av en hypersonisk glidefarkost (HGV). Pyongyang søker å utvikle interkontinentale ballistiske missiler med stor sprengkraft som kan trenge gjennom missilforsvar og nå hele fastlands-USA. Videre tester er nødvendig for å få til dette. Det var også tegn på at Nord-Korea har videreført produksjon av både uran og plutonium til bruk i kjernevåpen. Landet besitter noen få kjernefysiske stridshoder tilpasset kort- og mellomdistansemissiler. Disse er primært en garanti for regimets overlevelse, ved at de bidrar til regional avskrekking og troverdig gjengjeldelse mot Sør-Korea og amerikanske styrker i regionen. Utviklingen av missiler og kjernevåpen vil videreføres i 2022.

VITEN OM VERDEN
FOR VERN AV NORGE

DIGITAL VERSJON:
FORSVARET.NO/FOKUS